

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

**KRIEVIJAS APDRAUDĒJUMA IETEKME UZ PAŠAIZSARGĀJOŠĀS
DEMOKRĀTIJAS PRINCIPA KONKRETIZĀCIJU LATVIJAS
TIESISKĀJĀ SISTĒMĀ**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Armands Žogots**

Studenta apliecības Nr. az19100

Darba vadītājs: doc. Jānis Pleps

RĪGA 2024

ANOTĀCIJA

Krievijas iebrukums Ukrainā bija negaidīts pavērsiens visai pasaulei. Ar tik lielu lielu agresiju versta karadarbība nebija redzēta kopš Otrā pasaules kara. Darba mērķis ir saprast, kas ir tie iemesli, kuru dēļ Krievija ir vērsusi savu agresiju pret Ukrainu un sekojoši arī visu pārējo pasauli, kā arī noskaidrot, kā iedarbinot paš aizsargājošās demokrātijas principu, ir iespējams novērst Krievijas agresijas faktorus. Autors pēta paš aizsargājošās demokrātijas nozīmi, Krievijas agresijas izpausmes uz Latvijas tiesisko sistēmu un paš aizsargājošā principa iedarbību uz to.

Atslēgvārdi: paš aizsargājošās demokrātijas princips, Krievijas agresija, grozījumi

ABSTRACT

Russia's invasion of Ukraine was an unexpected development for the whole world. A war of such aggression had not been seen since the Second World War. The aim of this paper is to understand the reasons for Russia's aggression against Ukraine, and consequently the rest of the world, and to see how the principle of self-defensive democracy can be invoked to counter the factors of Russian aggression. The author examines the meaning of self-defensive democracy, the effects of Russian aggression on the Latvian legal system and the effects of the self-defensive principle on it.

Keywords: principle of self-defensive democracy, Russian aggression, amendments

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	5
1.Paš aizsargāj ošās demokrātijas principa saturs un nozīme.....	8
1.1 Principa vēsturiskā attīstīšanās un atvasināšana.....	11
1.2. Principa konkretizācija latvijas tiesiskajā sistēmā.....	18
2. Krievijas apdraudējuma raksturojums.....	23
3.Paš aizsargāj ošās demokrātijas principa piemērošana Latvijas tiesiskajā sistēmā.....	33
3.1. Krievu valoda skolās un ārtelpā.	34
3.2. Pieminēkļi un pulcēšanās brīvība.	39
3.3. Imigrācijas politikas izmaiņas.	41
3.4. Mediju politika un propaganda.	46
3.5. Valsts noziegumi, spiegošana.	49
3.6. Ekonomika un sankcijas.....	50
3.7. Vēlēšanu un biedrošanās tiesības	51
Secinājumi.....	55
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	57

IEVADS

Attīstītajā pasaulē, kur ģeopolitiskā situācija mainās katru dienu, rodas daudz jautājumu par drošību, savstarpējām attiecībām, ekonomisko situāciju, tostarp demokrātijas kā pastāvēšanas pamatvērtības aizsardzību. Šos procesus neapšaubāmi ir paātrinājusi straujā valstu digitalizēšanās, kur katra persona var aplūkot no savas viedierīces valstī aktuālākos jautājumus. Šajā informācijas nemitīgajā virpulī paliek arvien grūtāk nošķirt pareizo viedokli no nepareizā, patieso informāciju no nepatiesās un potenciālos draudus no iedomātiem. Mediji un propaganda, politiskās partijas un radikāļi, reliģiskais ekstrēmisms un terorisms ir vieni no mūsdienu demokrātiskās sistēmas lielākajiem izaicinājumiem. Taču šī darba ietvaros lielākais uzsvars ir tieši uz Krievijas agresijas radītajiem draudiem. Pēc Krimas aneksijas 2014. gadā jebkuram optimistam vajadzēja zust pēdējām cerībām par to, ka starpvalstu attiecībās ar Krieviju varētu kādreiz pastāvēt abpusēja izpratne un cieņa. Brīdī, kad Krievija iebruka Ukrainā, tā meta izaicinājumu starptautiskajām tiesībām, demokrātijai, Eiropai un, protams, Latvijai. Kā to grāmatā „*Fight for liberty*” ir precīzi akcentējusi Anne Applebaum, Krievijas kopējā stratēģija attiecībā uz sevis stiprināšanu starptautiskajā arēnā ir stipri mainījies. Proti, Aukstā kara laikā Krievija mēģināja sevi “pārdot” (popularizēt, veidot pozitīvu tēlu). Tā vietā, lai piedāvātu padomju vīziju, Krievija šobrīd cenšas maldināt, dezorientēt un graut savus „pretiniekus” rietumos.¹ Papildus jānorāda, ka grāmatas tapšanas laikā A. Applebaum Krimas aneksiju raksturoja kā Krievijas ilgi īstenotā hibrīdkara kulmināciju. Taču šī darba ietvaros būs jāsecina, ka Krievija ir gājusi daudz tālāk, un vairs nav viennozīmīgi skaidrs, cik tālu un uz ko tā ir gatava.

Latvija savas pastāvēšanas laikā ir saskārusies ar vairākiem faktoriem, kas apdraudēja mūsu valsts neatkarību. Tika izaicināta Latvijas demokrātiskā valsts iekārta un pārbaudīts mūsu tautas raksturs. Mūsu kā tautas priekšrocība ir vērtīga vēsturiskā pieredze un ilūziju trūkums. Tieši tāpēc ir svarīgi apzināties, ka Latvija atrodas Krievijas interešu sfērā. Latvijas teritorija ir bijusi vēsturiski iekļauta gan cariskās Krievijas sastāvā, gan PSRS sastāvā, kas eventuāli, protams, atstāja iespaidu uz Latvijas turpmāko attīstību, veidojot problēmas, kurām vēl joprojām meklējam risinājumu. Masveida krievu imigrācija pēc padomju okupācijas laika drastiski mainīja Latvijas iedzīvotāju etnisko sastāvu. Savukārt no tā, autoraprāt, parādījās „krievu pasaules” (*russian world*) problemātiskums. Ar to tiek saprastas teritorijas, kurās dzīvo

---

¹ Lasswell M. *Fight for Liberty: Defending Democracy in the Age of Trump*. PublicAffairs: New York, 2018, p. [62.-66.lpp.].

cilvēki, kas ir etniskie krievi, runā krievu valodā vai ir saistīti ar krievu kultūru.² Šo ideoloģiju citstarp Putins izmantoja kā ieganstu iebrukšanai Ukrainā. Līdz ar to ir konstatējams, ka jebkurš cilvēks, kurš ir saistīts ar krievu kultūru, Kremļa izpratnē ir piederīgais „krievu pasaulei”, tāpēc ir neatņemama daļa no pašas Krievijas. Šāda maldīga ideoloģija, kas pārmīšus tiek izplatīta ar vēsturisku propagandu tiek izmantota ar mērķi kontrolēt lielas iedzīvotāju grupas un teritorijas ārpus Krievijas valsts robežām. Šo ietekmēšanas instrumentu ir svarīgi saprast, paturēt prātā un izskaidrot primāri cilvēkiem, kas ir šajā iedomātajā „krievu pasaulē” Latvijā. Tāpat ir svarīgi atzīmēt turpmāk nodaļās arī visu to, ko veic Krievija attiecībā uz politiskajiem, sociālajiem un sabiedriskajiem procesiem Latvijā. Pieminēto hibrīdkaru var iedalīt vairākās apakšgrupās pēc tā, uz ko Krievija šobrīd aktīvi iedarbojas, lai destabilizētu demokrātisko valsts iekārtu Latvijā. Vispirms, tā ir situācija uz valsts robežām, proti, lielais pieplūdums ar patvēruma meklētājiem. Otrkārt, tā ir lielā dezinformācija, kas tiek īstenota ar valsts nekontrolēto mediju starpniecību. Treškārt, kulturālo un vēsturisko vērtību apdraudējums. Un visbeidzot, protams, tas arī ir vitāli nepieciešamo resursu spiediens.

Līdz ar to šobrīd, kad Krievija ir izpletusi pilna mēroga karadarbību Ukrainā, iebrūkot un okupējot tās valsts teritoriju, kā nekad svarīgi ir aktualizēt jautājumu par instrumentiem, ar kuru palīdzību aizsargāt Latvijas valsts demokrātiju, apzinot un izstrādājot instrumentus, ar kuru palīdzību cīnīties pret Krievijas izvērsto apdraudējumu. Ir nepieciešams atrast veidus kā visus šos potenciālos demokrātijas draudu faktoros pamanīt un savlaicīgi novērst. Proti, ir nepieciešama likumdevēja atbilde ar efektīvu regulējumu, tiesību piemērotāja taisnīga un saskaņota darbība, kā arī starptautiski vienota un spēcīga nostāja. Šādus līdzekļus atrod brīdī, kad iedarbojas pašaizsargājošās demokrātijas princips.

Darba mērķis ir identificēt Krievijas apdraudējuma (tostarp pēc īstenotās agresijas Ukrainā un vēršanās pret tiesībās balstītu starptautisko kārtību un Rietumu demokrātiju vērtībām) ietekmi uz pašaizsargājošās demokrātijas principa konkretizāciju Latvijas tiesiskajā sistēmā.

Šī darba mērķa sasniegšanai, izvirzītie uzdevumi ir: definēt kā izpaužas Krievijas agresija Latvijā tiesiskajā sistēmā.

Maģistra darbs ir primāri balstīts uz tiesību normām un judikatūru.

Tāpat svarīgs avots ir Karls Lēvenšteins (Karl Loewenstein), Andrāšs Šajo (András Sajó).

---

² Noubel F. What does “Russian World” stand for in Putin’s statements about Ukraine? Pieejams: <https://globalvoices.org/2022/02/26/what-does-russian-world-stand-for-in-putins-statements-about-ukraine/> [aplūkots 12.09.2024.]

Darba gaitā tiek izmantotas vairākas zinātniski pētnieciskās metodes – analītiskā, vēsturiskā un salīdzinošā. Analītiskā pētniecības metode tika izmantota, lai pētītu un analizētu valstu praksi starptautisko tiesu spriedumos, pētījumos, kā arī literatūru par paš aizsargājošo demokrātiju.

Darbs strukturēts trīs nodaļās. Pirmajā nodaļā apskatīta paš aizsargājošās demokrātijas vēsturiskie un teorētiskie aspekti, pētot paš aizsargājošās demokrātijas ģenēzi, saturu, tā atvasināšanu Latvijas tiesiskajā sistēmā, kā arī konkretizāciju tajā. Otrajā nodaļā pētīts Krievijas agresijas vēsturiskais, kā arī aktuālais apdraudējums un tā izpausmes formas. Savukārt trešajā nodaļā analizē Krievijas agresijas ietekmi uz paš aizsargājošās demokrātijas principa iespējamās nākotnes perspektīvas no likumdevēja un tiesību piemērotāja puses, tā ietekmi uz cilvēktiesībām, kā arī starptautiskā perspektīva. Ietekmei uz Latvijas demokrātisko iekārtu, identificē apdraudējumus, kas no šīs agresijas izriet, kā arī atrisinājumi.

1. PAŠAIZSARGĀJOŠĀS DEMOKRĀTIJAS PRINCIPA SATURS UN NOZĪME

Demokrātija apzinās nepieciešamību sevi aizsargāt. Ja tauta ir pieņēmusi liberālas demokrātijas iekārtu, tad atbilstoši valstu konstitucionālai praksei un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, nav iespējama demokrātijas likvidēšana tiesiskā ceļā. Konvencijas preambulā norādīts, ka valstis apņēmas, ka tajā minētās pamatbrīvības ir taisnīguma un miera pamats visā pasaulē un ka tās vislabāk var nodrošināt patiesi demokrātisks politisks režīms.³ Saskaņā ar konvencijas 17. pantu, neviena no šīs konvencijas normām nav tulkojama kā kādas valsts, personu grupas vai personas tiesības veikt jebkuru darbību, kuras mērķis ir likvidēt šajā konvencijā atzītās tiesības un brīvības vai ierobežot tās lielākā mērā nekā tas noteikts šajā konvencijā. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā 2006. gada 16. marta spriedumā Ždanoka v. Latvija norādīja uz jēdziena „aizsargāties spējīga demokrātija” leģitimitāti.⁴ Līdz ar to izriet secinājums, ka demokrātiskā valsts iekārtā nav pieļaujams izmantot tiesības tādā veidā, ka tās izmantojot, tiktu apdraudēta demokrātija. Līdz ar to mērķis ir aizsargāt un saglabāt demokrātisku valsts iekārtu, jo tikai tādā veidā ir iespējams garantēt cilvēka tiesību un pamatbrīvību īstenošanu. Un sekojoši no tā izriet, secinājums, ka pastāv demokrātijas aizsardzība kā princips. Attiecīgi pašaizsargājošās demokrātijas principa satura noskaidrošanai ir jāpielieto konkretizācijas metode.

Valsts pēc būtības ietver sevī ideju par tās aizsargāšanu, jo valsts kā veidojums parādījās ar nolūku nodrošināt cilvēku drošību no citiem cilvēkiem. Modernas teritoriālas valsts rašanās process ilga vairākus gadsimtus, bet aizsākās jau viduslaiku beigu posmā. Šo laikmetu raksturoja nepārtrauktu dažādu valdnieku savstarpējie kari.⁵ Lai sasniegtu šo drošības garantu, protams, bija nepieciešams arī veidot noteiktus drošības garantus – tiesības. Līdz ar to šīs lietas ir nesaraujamas. No tā izriet pavisam vienkārša ideja par to, ka Latvija kā pastāvoša valsts ir jāaizsargā, jo tā nodrošina tajā dzīvojoša cilvēka tiesību ievērošanu un nodrošināšanu.

Problemātiskums precīzas konkretizācijas trūkumā ir secīgi šī principa traktējuma daudzpusīgums. Ja nav skaidrs, kas tieši ir pašaizsargājošās demokrātijas princips, kā arī nav konkrētu rāmju, kas to saturētu kopā, tad nav iespējams aptvert arī šī principa robežas vai metodes ar kādām sasniedzams minētā principa mērķis. Tas savukārt paver potenciāli pārlietu lielu rīcības brīvību jebkuram šī principa piemērotājam. Kā minēja A. Šajo, brīvības

³ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, 04.11.1950., Preambula.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006. gada 16. marta spriedums lietā Ždanoka pret Latviju, pieteikuma Nr. 58278/00, 100. punkts.

⁵ Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 33. lpp.

(pamattiesības) nepieder tiem, kas nostājas pret tām.⁶ Protams, ir jānorāda, ka autors konkrēto norādi min attiecībā uz pēckara Vācijas periodu, bet secinājums, ko autors iztirzā vēlāk, tāpat paliek nemainīgs arī mūsdienās. Proti, tiek norādīts, ka vienlaicīgi ar noteiktu brīvību ierobežošanu, piemēram, aizliedzot partiju dalību, var panākt kā demokrātijas stiprināšanu, tā arī tās vājināšanas efektu, jo nepareiza brīvību ierobežošana grauj gan pamatbrīvību būtību, gan pašas demokrātiskās sistēmas būtību.⁷ Autors netieši norāda uz divējādo dabu principa piemērošanā. Līdz ar to var secināt, ka ir nepieciešams precīzi izsvērt, kādos gadījumos ir lietderīgi pielietot šo principu, lai aizsargājot demokrātiju, to neapdraudēt vēl vairāk.

Lai turpmāk neveidotos neskaidrības par to, kāpēc dažādos avotos pašaizsargājošās demokrātijas princips tiek saukts citādāk, ir jānorāda, ka nepastāv starptautiski vienota nosaukuma. Turklāt, pat Latvijā, atkarībā no autora, kas raksta minētās tēmas sakarā, var novērot tādas jēdzienus kā “aizsargāties spējīga demokrātija”, “kaujaspējīgā demokrātija”, “pašaizsargājošā demokrātija”. Terminoloģiski un Latvijas tiesiskajā sistēmā ir nostiprinājies jēdziens “pašaizsargājošā demokrātija”⁸ Lai arī nosaukumi konceptam var būt dažādi, tāpat kā šī koncepta definīcija, taču lielākoties autori, kas ir rakstījuši par to, izceļ vienus un tos pašus šī koncepta svarīgākos aspektus. Proti, ir jābūt demokrātiskai valsts iekārtai, jo nevar pastāvēt šāds princips valsts iekārtā, kas nonāk pretrunā demokrātiskām vērtībām. Tāpat ir nepieciešams konstatēt tādu apdraudējumu, kas pietiekoši skaidri norāda uz potenciālu demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējumu. Un visbeidzot ir jāizmanto tādi līdzekļi, kas būtu samērīgi un atbilstoši demokrātiskas tiesiskas valsts iekārtai. Šādu uzdevumu, kurā tiek izsvērts, kādus līdzekļus un kādā apjomā tos pielietot atbilstoši tiesiskas valsts principam, var tiesu vara, jo tikai tai ir piešķirtas šādas tiesības.

Latvijas mērogā par pašaizsargājošās demokrātijas principu ir skaidrojuši tādi autori kā Egils Levits Ivars Ijabs, Jānis Pleps un Arianda Jonāne. Piemēram, E. Levits pašaizsargājošo demokrātiju definēja kā demokrātisku iekārtu, kurā demokrātiskās brīvības izmantošana pretēji demokrātijas principiem nav iespējama. Ja kāds cenšas pavērst brīvību, piemēram, viedokļu brīvību, pulcēšanās brīvību vai kādu citu politiskās brīvības izpausmi pret demokrātisku iekārtu, tiek iedarbināti demokrātiskie aizsargmehānismi, leģitimitāte un demokrātiskās institūcijas, kuru pienākums ir nepieļaut šādu vēršanos, jo mēs nedrīkstam pieļaut mēģinājumus graut

---

⁶ Sajó A. Militant Democracy and Transition towards Democracy. In: Sajó A. (ed.), Militant Democracy. Utrecht: Eleven International Publishing, 2004, p. 52.

⁷ Turpat, p. 53.

⁸ Jonāne A. Pašaizsargājošās demokrātijas princips Latvijas tiesiskajā sistēmā, 2021. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/55255>, [20]. lpp.

demokrātijas pamatus.⁹ No šīs definīcijas izriet divi galvenie secinājumi, proti, paš aizsargājošās demokrātijas princips pieļauj izmantot preventīvus pasākumus, lai novērstu vēršanos pret demokrātisko iekārtu, kā arī tiek norādīts uz to, ka šos pasākumus īsteno demokrātiskas institūcijas. Ļoti spēcīgu akcentu, analizējot par paš aizsargājošās demokrātijas principu, E. Levits uzlika uz pienākumu aizstāvēt un nosargāt demokrātiju arī pret jauniem apdraudējumiem. It kā vienkārša, bet tomēr svarīga doma, kas norāda uz tādu apdraudējumu, kas nav tik ļoti acīmredzams, bet, iespējams, jau šobrīd apdraud demokrātiskās vērtības. Kontekstā ar Krievijas izvērto agresiju šī atziņa ir dzinulis gan likumdevējam, gan tiesību piemērotājam skatīties plašāk un dziļāk iespējamajos apdraudējuma faktoros.

Tāpat ir arī daudzi citi savā jomā atzīti speciālisti, kas tā vai citādi pieminēja demokrātijas aizsardzības nepieciešamību un akcentēja demokrātijas aizsardzību kā principu Krievijas agresijas radīto draudu dēļ, kas veido papildus diskusiju publiskajā telpā, akcentējot uzmanību uz svarīgiem jautājumiem un liekot aizdomāties cilvēkiem par demokrātijas sniegtajām vērtībām viņu dzīvēs. Kā norādīja Tieslietu ministrijas parlamentārā sekretāre Lauma Paegļkalna, mūsu demokrātija tāpat kā citas ir nevis pašsaprotama, bet gan trausla.¹⁰ Ar to primāri uzsverot un norādot uz to, ka demokrātija kā vērtība nav beznosacījuma. Katram Latvijas pilsonim ir pienākums rūpēties par savas valsts saglabāšanu un aizsargāšanu.

Savukārt starptautiski par minēto principu fragmentāri un lielākoties par tā ideju un mērķi, ar kādu pielieto šo principu, paš aizsargājošās demokrātijas principu ir skaidrojuši tādi autori kā: K. Lēvenšteins, Karls Manheims, M. Lerner, A. Šajo, P. de Morē, un citi. Tā, piemēram, politologs, Prinstonas Universitātes profesors J. V. Millers, definēja to kā demokrātisku režīmu, kas ir gatavs veikt preventīvus, *prima facie* neliberālus pasākumus, lai novērstu to, ka tie, kuru mērķis ir graut demokrātiju ar demokrātiskiem līdzekļiem, iznīcina demokrātisko režīmu.¹¹ P. de More paš aizsargājošo demokrātijas principu definēja kā demokrātisku sistēmu, kas ir pieņēmusi un piemēro preventīvus, *prima facie* nedemokrātiskus juridiskos instrumentus, lai aizsargātos pret risku, ka to varētu gāzt antidemokrātiski dalībnieki, kuri izmanto politiskās tiesības un demokrātiskās procedūras ar mērķi to likvidēt. Līdzīgi arī profesors A. Šajo to definē šādi - demokrātiju ierobežojošu līdzekļu kopums, lai novērstu demokrātijas ļaunprātīgu izmantošanu, ko veic atklāti demokrātijas un tolerances oponenti.¹²

---

⁹ Latvijas Valsts prezidents. "Valsts prezidents lasa lekciju Vasedas Universitātē Japānā". Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidents-lasa-lekciju-vasedas-universitate-japana> [aplūkots XX.XX.XXXX.]

¹⁰ Paegļkalna L. Latvijas demokrātijas paš aizsardzība. Jurista Vārds, 04.06.2024., Nr. 23 (1341).

¹¹ Schupmann B. A. Leviathan Run Aground: Carl Schmitt's State Theory and Militant Democracy. Columbia University, 2015, p. 192.

¹² Sajó A. Militant Democracy and Transition towards Democracy. In: Sajó A. (ed.), Militant Democracy. Utrecht: Eleven International Publishing, 2004, p. 214.

Aplūkojot visus šos skaidrojumus secināms, ka gan starptautiski, gan Latvijas mērogā svarīgākais uzdevums pašaizsargājošās demokrātijas principam ir, kā jau tas izriet no nosaukuma, aizsargāt demokrātisko iekārtu no tādas ietekmes (gan ārējas, gan iekšējās), kas varētu demokrātiju iznīcināt.

Tālākās apakšnodaļās autors pievērsīsies pašaizsargājošās demokrātijas principa vēsturiskajai attīstībai, tostarp tā atvasināšanai Latvijas tiesiskajā sistēmā, kā arī par šī principa konkretizāciju tajā.

1.1 PRINCIPA VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪŠANĀS UN ATVASINĀŠANA

Jau noskaidrojām, ka pašaizsargājošās demokrātijas principam kā vispārējam tiesību principam nav precīzas konkretizācijas, bet ir vienots mērķis, proti, aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu no tādiem apdraudējuma faktoriem, kas šo iekārtu varētu graut. Lai saprastu šī principa nozīmi un vietu Latvijas tiesiskajā sistēmā, ir nepieciešams ieskatīties nedaudz šī principa vēsturiskajā attīstībā.

No publiski pieejamās informācijas tiek uzskatīts, ka šī principa pamatlicējs ir K. Lēvenšteins, kurš starpkaru periodā, apzinoties demokrātijas režīma vājās vietas, konstatēja, ka demokrātija vairs nevar būt pacifistiska, tai ir jāklūst kaujinieciskai.¹³ Proti, šajā periodā starpkaru Vācijā bija izteikta domu dažādība par to, kādai ir jābūt valsts pārvaldei. Vieni virzīja komunistisku ideoloģiju, bet citi bīdīja fašismu kā pareizo un vienīgo kustību. Tas kļuva iespējams, jo pastāvēja apvienošanās, vēlēšanu un vārda brīvības tiesības. Jebkurā valstī pastāvēs cilvēki, kas ir neapmierināti ar tās pārvaldes formu, bet īpašs to īpatsvars parādās, kad valsts saskaras ar lieliem izaicinājumiem, kā tas bija, piemēram, periodā ar starpkaru Vāciju. Interesanti kontekstam arī norādīt, ka laikā, kad K. Lēvenšteins nāca klajā ar domu par pašaizsargājošās demokrātijas principa iedīgli, tajā pašā laikā ievērojams britu rakstnieks H. G. Vells nolasīja lekciju Oksfordā, paužot ideju par to, ka jauniešiem bija jāatsakās no 19. gs. liberālisma „sentimentālā vieglprātīguma” un kā jauno ideālu pretnostatot „liberālos fašistus”¹⁴. Šāds antidemokrātisks noskaņojums nostiprinājās tā brīža kontinentālajā Eiropā.¹⁵ Ir pašsaprotams, ka visos laikos ir bijis daudz dažādu teoriju un viedokļu par to, kāds varas modelis ir pats veiksmīgākais. Viedokļu daudzveidība savā būtībā nav slikta, taču ir uzmanīgi jālūkojas katra tāda viedokļa būtībā, lai varētu savlaicīgi saprast personas, kas šo viedokli pārstāv, patiesos nolūkus un motīvus, jo propaganda ir vienkāršs un vienlaicīgi bīstams ierocis. Viedokļu dažādība veido pamatu asām diskusijām un ir katalizators idejām par revolūciju.

¹³ Rijpkema B. *Militant Democracy: The Limits of Democratic Tolerance*. Routledge, 2018, p. 26.

¹⁴ Turpat, p. 22.

¹⁵ Turpat, p. 22.

Savukārt no dzīvē gūtiem novērojumiem ir skaidrs, ka cilvēks ir īpaši pakļauts ticēt jebkurām idejām par pārmaiņām, kad saskaras ar acīmredzami lielām finansiālām problēmām. Jānorāda, ka minētajā periodā Veimāras republika saskārās uzreiz ar vairākām problēmām, no kurām, protams, ekonomiskā krīze skāra katru iedzīvotāju. Tajā pat laikā valsts demokrātiskā iekārta piedāvāja mehānismus, lai indivīdi varētu realizēt savu antidemokrātisko ideju izplatīšanos. Līdz ar to ir skaidrs, kāpēc šādu faktoru iespaidā K. Lēvenšteins izveidoja ideju par demokrātiskā režīma „apbruņošanu”, lai izveidotu rīkus, ar kuriem varētu cīnīties pret radikālu ideju realizēšanu, kas sagrautu tajā brīdī pastāvošo demokrātisko Veimāras Republiku. Līdz ar to secināms ka ar to iezīmējas zināms paradokss, kas izriet no aprakstītā piemēra. Proti, Veimāras Republikā demokrātiskā valsts iekārta pēc būtības pati piešķir visus nepieciešamos līdzekļus indivīdiem, lai tie varētu virzīt idejas, kas nonāk pretrunā demokrātijai.

K. Lēvenšteina pašaizsargājošās demokrātijas konceptam ir gan daudz piekritēju, gan arī kritiķu. Labākai izpratnei par turpmāko šī koncepta attīstību ir nepieciešams arī minimāls ieskats par to, kāpēc atsevišķiem gan tā laika, gan arī turpmāko laiku domātājiem K. Lēvenšteina idejas ir citstarp šķītušas arī apšaubāmas. Tāpēc turpmāk ieskats dažu koncepta „vājo punktu” ieskatam un alternatīvām teorijām.

Tā, piemēram, U. Grīnbergs ir izvirzījis jautājumu par to, vai K. Lēvenšteina militārās demokrātijas koncepts ir aizsargāts pret ļaunprātīgu izmantošanu. Viņa ieskatā K. Lēvenšteina konceptam bija divi izteikti trūkumi, proti, viņa beznosacījuma ticība politiskajai elitei un tieši neminēts, bet izrietošs secinājums par to, ka šim konceptam ir ļoti vāja definīcija, proti, iztrūkst konkrēts regulējuma ietvars.¹⁶ Par piemēru šādai kritikai kļūva atgadījums ar K. Lēvenšteina ideju pielietošanu no ASV puses, kas izvērsās nežēlīgā internēšanas kampaņā Latīņamerikā pret personām, kuras turēja aizdomās par Ass valstu (Axis powers) atbalstīšanu.¹⁷ No pirmā pieminētā trūkuma pirmšķietami izriet diezgan pašsaprotamas un pamatotas bažas, ka, piemēram, valsts likumdevējs šo konceptu izmantotu saviem nolūkiem, taču, autoraprāt, šīs bažas varētu būt attiecināmas tikai uz tādām valstīm, kurā nepastāv stabila un spēcīga tiesiskā sistēma. Likumdevēja varai un tiesu varai ir jābūt nodalītai. Valsts varas dalīšanas sistēma vienmēr ir obligāts tiesiskas valsts virsprincipa elements. Sistēmiski to var uzskatīt par vienu no tiesiskas valsts virsprincipa pirmās pakāpes apakšprincipiem jeb galvenajiem principiem.¹⁸ Līdz ar to tiesiskā valstī, kāda ir arī Latvijas Republika, nevar pastāvēt U. Grīnberga izsecinātais

---

¹⁶ Rijpkema B. *Militant Democracy: The Limits of Democratic Tolerance*. Routledge, 2018, p. 30.

¹⁷ Turpat, p. 29.

¹⁸ Levits E. Valsts varas dalīšana un varas atzaru mijiedarbība tiesiskā valstī. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/en/par-augstako-tiesu/augstakas-tiesas-biletens/augstakas-tiesas-biletens-nr-9/valsts-varas-dalisana-un-varas-atzaru-mijiedarbiba-tiesiska-valsti#iv-valsts-varas-dalisanas-principa-funkcijas> [aplūkots 16.09.2024.]

pirmais trūkums paš aizsargājošās demokrātijas principam. Taču ir jānoskaidro, vai laika gaitā ir saglabājies otrs trūkums – izteikta regulējuma iztrūkums. No publiskajos avotos pieejamās informācijas nav konstatējams, ka likumdevējs būtu kaut kā kodolīgi un precīzi definējis paš aizsargājošās demokrātijas principu. Tas ir arī pašsaprotami, jo Latvijas tiesiskajā sistēmā, kā jau iepriekš noskaidrojām, paš aizsargājoša demokrācija ir vispārējais tiesību princips, kuram gan nav precīzas konkretizācijas. Turklāt minēto faktu apliecina arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesneša A. Kuča norādītais, ka paš aizsargājošās demokrātijas principa neskaidrās robežas un ļaunprātīgas piemērošanas risks var novest pie pārmērīgiem pamattiesību ierobežojumiem, tādējādi mazinot valsts demokrātiskumu.¹⁹ Līdz ar to no brīža, kad parādījās idejas par paš aizsargājošās demokrātijas konceptu, līdz pat šim brīdim, ir aktuāla un pamatota kritika attiecībā uz paš aizsargājošās demokrātijas principa nenoteiktajām robežām.

Paturpinot par paš aizsargājošās demokrātijas vēsturisko attīstību, ir jānorāda, ka idejas par tāda mehānisma nepieciešamību, kas ļautu pretdarboties mēģinājumiem graut pastāvošo valsts iekārtu bija pazīstami vēl krietni pirms K. Lēvenšteina izteikumiem. Precīzāk, izpratni par demokrātijas vājumu un, domājams, arī pārdomas par to, kā to varētu mainīt var atrast Platona izteikumos, kurš brīdināja par iespēju, ka „trajektorija, kas sākas ar demokrātijas priekiem, beidzas ar tirānijas murgiem”. Tāpat Platons plaši apsprieda iemeslus pārejai no vienas valdības formas uz citu un grūtības stabilizēt valdības.²⁰ Savukārt Senajā Grieķijā atēnieši praktizēja militāro demokrātiju, liedzot pilsoniskās un politiskās tiesības iepriekšējo režīmu pārkāpējiem (piemēram, 411. un 403. gadā p. m. ē.). Tā, piemēram, Senajās Atēnās pastāvēja Ostrakisms, proti, likums, kas paredzēja politiski bīstamu pilsoņu izraidīšanu trimdā uz vairākiem gadiem.²¹ Šāds lēmums tika pieņemts balsojot tautas sapulcē. Vienlaikus izraidītais indivīds saglabāja tiesības uz īpašumu. Līdz ar to ir redzams, ka šeit iezīmējās zināmas attālinātas paš aizsargājošās demokrātijas principa izpausmes, proti, indivīds tiek ierobežots noteiktās tiesības ar domu aizsargāt pastāvošās iekārtu no apdraudējuma, bet vienlaicīgi saglabā citas sev piemītošās cilvēka tiesības. No tā izriet, ka aktuāls jautājums vairāku gadsimtu garumā bija par to, kā nosargāt, nostiprināt, pilnveidot valsts pārvaldes formu, proti, demokrātiju no tādiem apdraudējuma faktoriem, kas no tās aktīvi centās atbrīvoties. Ir gan jāatzīmē, ka tas ļoti attālināti atgādina paš aizsargājošās demokrātijas principa konceptu, kādu pazīstam mūsdienās.

---

¹⁹ Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. Atskats uz Satversmes tiesas starptautisko konferenci. Jurista Vārds, 04.10.2022., Nr. 40 (1254).

²⁰ Tyulkina S. *Militant Democracy: Undemocratic political parties and beyond*. Routledge, 2015, p. 13.

²¹ The Origin And Purpose Of Ostracism Pieejams: <https://www.ascsa.edu.gr/uploads/media/hesperia/147043.pdf>

Vēlāk paš aizsargājošās demokrātijas kā principa formēšanās iedīgļi ir meklējami laikā, kad Luija de Sent Žusts formulēja principu „brīvības ienaidniekam nav brīvības”. Attiecīgi veidojās izpratne par to, ka noteiktu līdzekļu, kas ir pretēji ar demokrātiskās iekārtas ideoloģiju, izmantošana, lai panāktu demokrātijā pastāvošo pamattiesību (brīvību) iznīcināšana, ir sodāma tādā veidā, ka šo līdzekļu izmantotājam pašam tiek ierobežotas tā pamattiesības. Proti, tie, kas izmanto tiesības ar ļauniem nolūkiem ierobežot citu cilvēku tiesības, nepienākas no demokrātijas izrietošās pamattiesības (brīvības).

Atgriežoties pie K. Lēvenšteina, šī darba kontekstā ir nepieciešams atzīmēt to, ka K. Lēvenšteins savulaik norādīja par emociju kā ieroča, ar kuru var sagraut demokrātiju, svarīgumu, kuru ir nepieciešams apzināties. K. Lēvenšteins norādīja, ka autoritārie konstitūcijas ienaidnieki cenšas aizstāt tiesiskumu ar „emocionālismu”, kam jānoved pie pamattiesību un pamatbrīvību mazināšanās.²² Ļoti veiksmīgi, autoraprāt, K. Lēvenšteins norāda uz galveno instrumentu, ko izmanto tie, kas mēģina gāzt demokrātisko valsts iekārtu. Ja skatīties uz šo emocionālo aspektu, tad tieši starpkaru Vācijas periodā galvenais līdzeklis bija emocijas, jo cilvēki bija noguruši un izmisuši pēc kara. Un tieši šo apstākli kopsakarā ar demokrātiskās sistēmas „labumiem” ļāva plaukt un attīstīties fašismam. Iepriekš konstatētās no demokrātiskās iekārtas izrietošās tiesības, piemēram, uz vārda brīvību un apvienošanās brīvību tiek izmantotas citstarp manipulējot ar cilvēku emocijām. Tas ir ļoti svarīgs uzsvārs, kurš vēlāk parādīsies darba otrajā nodaļā, kad tiks izvērtēti Krievijas apdraudējuma faktori. Vienlaicīgi no K. Lēvenšteina pieminētā varētu secināt, ka tieši valsts ir tā, kas garantē pamattiesību ievērošanu valstī, tāpēc tieši valstij ir jāuzņemas pienākums nepakļauties emocionālam vilņojumam, kas var ietekmēt cilvēku, bet ne valsti kā tādu.

Paturpinot par K. Lēvenšteinu, ir arī jāatzīmē, ka 1937. gadā viņš uzrakstīja savu slaveno darbu „Militantā demokrātija un cilvēktiesības”, kurā viņš argumentēja no salīdzinošās perspektīvas par starptautiskā fašisma radītajiem draudiem demokrātijai un demokrātisko valstu reakciju pret šiem draudiem. Tolaik starptautiskās tiesības pamatā tika uztvertas kā valstu līdzāspastāvēšanas tiesības, kas maz vai vispār neietekmēja šo valstu iekšējo struktūru. Tā kā starptautiskās tiesības tolaik neattiecās uz valsts iekšējām struktūrām, tām nebija nozīmes arī attiecībā uz demokrātijas izveidi, veicināšanu vai aizstāvību.²³ Tas savukārt nozīmē, ka bija nepieciešams risinājums nacionālā līmenī, proti, konstitucionāli grozījumi vai likumdevēja izdoti normatīvie akti, kas regulētu gadījumus, kad persona vērsas pret demokrātiju ar demokrātisku līdzekļu palīdzību. Šādi izveidojās izpratne par paš aizsargājošās demokrātijas

²² Thiel M. (ed). The ‘Militant Democracy’ Principle in Modern Democracies. Ashgate, 2009, p. 2.

²³ Ellian A., Rijpkema B. (eds.) Militant Democracy – Political Science, Law and Philosophy. Springer, 2018, p. [1.lpp.].

koncepta iestrādāšanu valsts iekārtā. Taču vienlīdz ar to nebija atkal skaidrības par to, kādus tieši instrumentus var izmantot, lai iedarbinātu pašaizsargājošās demokrātijas konceptu un pie kādu apstākļu iestāšanās.

Kā veiksmīgu mēģinājuma piemēru iekļaut pašaizsargājošās demokrātijas principu var minēt pēckara Vācijas konstitūciju, kas ir piesātināta ar demokrātiju aizsargājošiem līdzekļiem, kuru mērķis ir novērst vēl viena antidemokrātiska režīma rašanos. Tā, piemēram, Vācijas Federācijas Republikas Pamatlikuma (turpmāk – pamatlikuma) 18. pantā ietverts tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums. Pamatlikuma 2. panta 2. punktā, kurā tiek norādīts, ka ikvienai personai ir tiesības uz dzīvību un fizisko neaizskaramību. Personas brīvība ir neaizskarama. Šīs tiesības var aizskart tikai saskaņā ar likumu. Savukārt pamatlikuma 21. pantā ir uzreiz iedarbināts pašaizsargājošās demokrātijas princips tādā veidā, ka jebkura partija, kas savu mērķu vai savu piekritēju rīcības dēļ cenšas graut vai likvidēt brīvo demokrātisko pamatnāciju vai apdraudēt Vācijas Federatīvās Republikas pastāvēšanu, ir antikonstitucionālas. Šādas partijas atbilstoši minētā panta trešajai daļai tiek izslēgtas no valsts finansējuma. Tiek minēts, ka Vācija ir izstrādājusi visskaidrāko un visplašāko militārās demokrātijas teoriju”. Tāpēc to bieži dēvē par kaujinieciskās demokrātijas koncepcijas šūpuli.²⁴

Tātad tieši K. Lēvenšteina izpratne par to, ka ir jābūt mehānismam, kas nodrošinātu tiesiskus līdzekļus pret tiem, kas vēlas demokrātijas norietu, veicināja valstī pieņemt tādu regulējumu, kas tieši preventīvi iedarbotos uz demokrātijas apdraudējuma faktoriem.

Vienlaikus ir jāmin, ka pats K. Lēvenšteins, kurš tiesību teorijā ieviesa terminu „kaujinieciskā demokrātija”, pats apzinājās sava risinājuma iespējamās vājās vietas. Viņš atzīst, ka „demokrātija iestājas par pamattiesībām, par viedokļu vienlīdzību, par vārda, pulcēšanās, preses brīvību. Vienlaicīgi norāda un piekrīt, ka jebkurai demokrātijai varētu būt sarežģīts uzdevums ierobežot šīs brīvības, neiznīcinot tās savos pamatos.²⁵ Viņš uzskata, ka šī dilemma ir īpaši aktuāla stabilām demokrātijām ar spēcīgu cilvēktiesību aizsardzību. Šo vājo pusi faktiski ir izskaudušas stabilas demokrātijas ar spēcīgām tiesiskām sistēmām. Ja ir stabila un neatkarīga tiesu vara, tad izvērtēšanas jautājums šādā gadījumā vienmēr būs izvērst, analizējot katru iespējamo detaļu. Šeit par piemēru var minēt Latvijas Satversmes tiesu, kas savos nolēmumos līdz šim, piemērojot pašaizsargājošās demokrātijas principu, ļoti detalizēti izvērtēja samērīgumu starp personas pamattiesībām un valsts demokrātiskās aizsardzības principu.²⁶ Vienlaikus ir jānorāda, ka līdzīgi tiesām, arī likumdevējam, ja tas atsaucas uz pašaizsargājošās

---

²⁴ de Morree P. Rights and Wrongs under the ECHR: The prohibition of abuse of rights in Article 17 of the European Convention on Human Rights. School of human Rights Research. Intersentia, 2016, p. 155.

²⁵ Tyulkina S. Militant Democracy: Undemocratic political parties and beyond. Routledge, 2015, 27. lpp.

²⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. 2000-03-01.

demokrātijas principu, būtu jāsniedz ne mazāk detalizēts skaidrojums, izvērtējot noteiktā ierobežojuma samērīgumu.

Par vēl vienu nozīmīgu posmu paš aizsargājošās demokrātijas attīstībā var minēt periodu pēc Otrā Pasaules kara, kad princips parādījās arī starptautiskajās tiesībās. Tā, piemēram, ANO un Eiropas Padomes ietvaros tika izstrādāti dažādi starptautiski cilvēktiesību instrumenti, piemēram, Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (1948. gads), Eiropas Cilvēktiesību konvencija (1950. gads), Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (1966. gads). Visi šie līgumi norāda uz tā brīža mērķi saglabāt drošībā stabilu demokrātiju.

Vēl viens svarīgs posms paš aizsargājošās demokrātijas attīstībā ir saistīts ar periodu pēc PSRS sabrukuma, kad paš aizsargājošās demokrātijas princips atkal ieguva savu popularitāti. Līdz ar vairāku valstu, citstarp, Latvijas PSR 1989. gada 28. jūlija pieņemto „Deklarāciju par Latvijas valsts suverenitāti”, valstis atguva savu neatkarību. Pēc Padomju Savienības sabrukuma daudzas no šīm Austrumeiropas un Centrāleiropas valstīm aizliedza komunistisko ideoloģiju līdzīgi kā Rietumeiropā aizliedza neonacismu. Daudzas no šīm jaunajām demokrātijām pieņēma pasākumus, lai aizsargātos gan pret komunismu, gan fašismu, piemēram, aizliedzot partijas - vai dažkārt tikai simbolus -, kas saistīti ar šīm totalitārisma kustībām.²⁷ Redzams, ka princips attīstījās, pamanot ne tikai draudus nacismā, bet arī komunismā.

Pirms ieskata par paš aizsargājošās demokrātijas principa atvasināšanu Latvijas tiesiskajā sistēmā, ir vērts aplūkot arī mūsdienu izpratni par šī principa pielietojumu starptautiskajās tiesībās. Paš aizsargājošās demokrātijas koncepta pielietošana pamatā nozīmē cilvēktiesību un pamatbrīvību ierobežojumus. Parasti paš aizsargājošās demokrātijas koncepta instrumenti ir cilvēktiesību atņemšana, politisko partiju aizliegšana vai vēl kāda citāda veida ierobežojumu piemērošana ar nolūku aizsargāt valstiskās intereses. Visi šie instrumenti ierobežo tādas cilvēktiesības kā uzskatu brīvība, biedrošanās un pulcēšanās brīvība, kā arī tiesības balsot un kandidēt vēlēšanās. Tāpēc šie ierobežojumi ir ikreiz jāpamato. No Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 17. panta formulējums nodrošina norādi par paš aizsargājošās demokrātijas principa pastāvēšanu. Savukārt minētās konvencijas 11. panta otrā teikumā ir ietvertas paš aizsargājošās demokrātijas principa robežas, proti, ciktāl to var piemērot.²⁸ Tas nosaka, ka tiesības nedrīkst pakļaut nekādiem ierobežojumiem, izņemot tos, kas noteikti ar likumu un ir

---

²⁷ de Morree P. Rights and Wrongs under the ECHR: The prohibition of abuse of rights in Article 17 of the European Convention on Human Rights. School of human Rights Research. Intersentia, 2016, p. 156.

²⁸ Ellian A., Rijpkema B. (eds.) Militant Democracy – Political Science, Law and Philosophy. Springer, 2018, p. [82.-84.lpp].

nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts vai sabiedrības drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziedzīgus nodarījumus, aizsargātu veselību vai tikumību, vai citu cilvēku tiesības un brīvības.

Līdz ar to no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas regulējuma ir redzams, ka ir iestrādāts pārnacionāls regulējums, šādi paredzot veidot vienveidīgāku praksi pašaizsargājošās demokrātijas principa piemērošanā starp visām Eiropas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstīm.

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 17. panta piemērošanai nav noteikta nekāda īpaša procedūra.²⁹ Tas darbojas kā papildu Konvencijas tiesību ierobežojums. Rezultātā Eiropas Cilvēktiesību tiesa Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 17. pantu izmantoja (pieminēja) 326 nolēmumos.³⁰ Piemērojot 17. pantu, pieteikuma iesniedzējam tiek liegta Konvencijas aizsardzība, un Tiesa neiesaistās lietas rūpīgākā izskatīšanā un iemeslos, kāpēc valdība ierobežo pieteikuma iesniedzēja Konvencijas tiesības. No vēsturiskā, kā arī teleoloģiskā viedokļa 17. pants patiešām bija skaidri paredzēts, lai cīnītos pret fašistisku vai citādi totalitāru režīmu atjaunošanos.³¹ Mērķis, protams, bija nosargāt demokrātiskas valsts vērtības.

To uzsver arī Tiesas atziņa, ka pastāv "ļoti skaidra saikne starp Konvenciju un demokrātiju", kas liek nodrošināt, ka "nevienam nevar atļaut izmantot Konvencijas noteikumus, lai vājinātu vai iznīcinātu demokrātiskas sabiedrības ideālus un vērtības".³²

Savukārt Latvijas tiesiskajā sistēmā pašaizsargājošās demokrātijas princips ir atvasināms no pamatnormas, proti, 1918. gada 18. novembrī, kad tika proklamēta Latvijas Republika. Pamatnormas avots ir suverēns, kas nosaka pamatnormas saturu. Latvijas tiesiskās sistēmas pamatnorma noteic Latvijas valsts un tās tiesiskās sistēmas ietvaru – (1) Latvija ir neatkarīga (suverēna) valsts, (2) Latvija ir demokrātiska valsts, kurā suverēnā vara pieder Latvijas tautai, un (3) Latvija ir tiesiska valsts. Šie ir Latvijas valsts un tās tiesiskās sistēmas pamatprincipi, kas definēti 1918. gada 18. novembra proklamēšanas aktā un nosaka Latvijas konstitucionālās identitātes pamatu. Kā secinājusi Satversmes tiesa, "Latvijas valsts balstās uz tādām pamatvērtībām, kas citstarp ietver pamattiesības un pamatbrīvības, demokrātiju, valsts un tautas suverenitāti, varas dalīšanu un likuma varu." Satversmes 1. pants noteic Latvijas valsts iekārtu. Tā tiek apzīmēta par demokrātisku republiku. Šis jēdziens saīsināti raksturo Latvijas valsts iekārtas identitāti, proti, šī valsts iekārta jau ir ietverta latviešu nācijas formulētajā gribā dibināt

---

²⁹ Ellian A., Rijpkema B. (eds.) *Militant Democracy – Political Science, Law and Philosophy*. Springer, 2018, p. 82.

³⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/#%20>

³¹ Ellian A., Rijpkema B. (eds.) *Militant Democracy – Political Science, Law and Philosophy*. Springer, 2018, p. 83.

³² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 14. marta spriedums lietā *Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia*, pieteikuma Nr. 26,261/05 un 26,377/06, 104. punkts.

savu valsti tieši ar šādu valsts iekārtu.³³ No Satversmes ievada ir konstatējams, ka valsts izveidota ar mērķi garantēt latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību. No šī mērķa izriet arī acīmredzams pienākums aizsargāt vērtības, kas ir minētas ievadā, jo tikai aizsargājot, šīs vērtības var realizēt cauri gadsimtiem. Uz esošās Latvijas valsts pamatnormas bāzes šo valsti un tās demokrātisko valsts iekārtu ar legāliem līdzekļiem nav iespējams likvidēt, tāpēc Latvijas valsts demokrātiskā iekārta ir uzskatāma par pašaizsargājošo demokrātiju.³⁴ Līdz ar to izriet, ka pastāv demokrātijas aizsardzība kā princips. Tāpat arī A. Jonāne norāda, ka pienākums aizsargāt demokrātiju Latvijā ir uzskatāms par vispārējo tiesību principu, kas ir tieši atvasināms no Latvijas tiesiskās sistēmas pamatnormas.³⁵ Līdz ar to kā vispārējo tiesību principu tā saturu katru reizi noskaidro ar konkretizācijas metodes palīdzību.

Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Latvijas tautai ir jāaizsargā sava suverenitāte, Latvijas valsts neatkarība, teritorija, tās vienotība un demokrātiskā valsts iekārta. Personas tiesību īstenošana nedrīkst tikt vērsta pret valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principiem.³⁶

Līdz ar to tiek gūts apstiprinājums, ka tieši no Latvijas Republikas Satversmes ir atvasināms pašaizsargājošās demokrātijas princips, proti, mērķis aizsargāt tās vērtības, kas tika ņemtas par pamatu valsts izveides brīdī. Kā jau minēts, tad tās ir latviešu nācijas, valodas un kultūras attīstība. Tās ir visas tās vērtības, ko Krievijas agresija pēdējo gadu laikā apdraud visvairāk. Tāpēc arī kopsakarā ar Krievijas agresiju, jānorāda, ka katram no mums šobrīd ir pienākums aizsargāt demokrātiju. Aizsardzība šī brīža situācijā būtu arī atgādinājums saviem pazīstamajiem un tuviniekiem par to, cik svarīga ir demokrātiskas iekārtas saglabāšana un cik daudz no tās izrietošie faktori šobrīd palīdz ikdienas dzīvē katram indivīdam.

1.2. PRINCIPA KONKRETIZĀCIJA LATVIJAS TIESISKAJĀ SISTĒMĀ

Konkretizējot pašaizsargājošo demokrātiju, ir jāsaprot šī principa mērķis, proti, aizsargāt ar preventīviem un tiesiskiem līdzekļiem demokrātisko valsts iekārtu no pašiznīcināšanās.³⁷ Iepriekš tika minēts, ka šim principam nepastāv precīza konkretizācija, nedz arī pārliecība par

---

³³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. Satversmes 1. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 157. lpp.

³⁴ Turpat

³⁵ Jonāne A. Pašaizsargājošās demokrātijas princips Latvijas tiesiskajā sistēmā, 2021. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/55255>.

³⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-25-01, 20.2. punkts.

³⁷ Pleps J. Pašaizsargājošās demokrātijas princips. Jurista Vārds, 19.12.2023., Nr. 51/52 (1317/1318), 12.-17.lpp.

šī principa nosaukumu. Pirms turpmāka ieskata par konkretizācijas aspektiem, ir jāpiemin, ka ir mēģināts izdalīt atsevišķus elementus šim konceptam.

Tā, piemēram, P. E. de Morree norāda, ka ir pieci faktori, kurus var izdalīt no pašaizsargājošās demokrātijas koncepta.³⁸ Kā pirmais kritērijs, kuram ir jāizpildās, protams, ir demokrātiskas valsts esamība. Pašaizsargājošās demokrātijas princips nevar parādīties tādās valsts pārvaldes formās, kurās nepastāv demokrātiskums. Otrkārt, ir nepieciešams konstatēt preventīvu pasākumu esamību, jo mērķis, protams, ir apstādināt tādu faktoru īstenošanos, kas var izraisīt demokrātijas iznīcināšanu. Šie pasākumi ietver, piemēram, (konstitucionālos) noteikumus, kuru mērķis ir aizsargāt “demokrātisko kodolu”, noteikumus, kas vērsti pret ekstrēmistiskām politiskajām partijām un citām organizācijām, un pasākumus, kas vērsti pret grupām un indivīdiem, kuri ļaunprātīgi izmanto savas tiesības pret demokrātisko sistēmu vai tās pamatprincipiem³⁹. Treškārt, pašaizsargājošās demokrātijas pasākumi ir vērsti pret konkrētu subjektu, proti, indivīdiem un grupām, kuru mērķis ir iznīcināt demokrātisko režīmu. Ceturtkārt, koncepts koncentrējas uz pretinieku darbībām, kas kaitē demokrātijai, izmantojot demokrātijas nodrošinātās tiesības un procedūras. Piektkārt, pašaizsargājošās demokrātijas koncepta veiktajiem pasākumiem ir pirmšķietami nedemokrātisks raksturs, jo tie iejaucas „demokrātijas ienaidnieku” politiskajās tiesībās un ierobežo demokrātijas idejai piemītošo brīvo politisko konkurenci.

Savulaik arī K. Lēvenšteins ir veidojis savu tvērumu pašaizsargājošās demokrātijas konceptam. Krievijas agresijas kontekstā ir jāpiemin sekojoši ierosinājumi, kas šķiet ir saglabājuši savu aktualitāti arī šobrīd: attiecināt krimināllikuma normas (ja vien valsts nav nonākusi tādā statusā, kad to vairs nav iespējams nodrošināt, tad izmantot arī policijas darbiniekus vai kareivjus) uz jebkuru atklātu aktu, kas saistīts ar augstas pakāpes nodevību – atklātiem protestiem, dumpi, militāru sacelšanos, ilgstošām nekārtībām, sazvērētības pret valsti; vispār aizliegt uz demokrātiskās sistēmas apvērsumu mērķētas kustības; noteikt regulējumu attiecībā uz vārda brīvību, lai novērstu prettiesisku brīvību izmantošanu revolucionāras un graužošanas propagandas ietvaros; aizliegt morāli atbalstīt un palīdzēt politiskajiem noziedzniekiem.⁴⁰ Minētie ierosinājumi ir, autoraprāt, tādi, kas šobrīd būtu aktuāli attiecībā uz tādu pasākumu īstenošanu, kas Krievijas agresijas ietekmē varētu kaitēt

---

³⁸ de Morree P. Rights and Wrongs under the ECHR: The prohibition of abuse of rights in Article 17 of the European Convention on Human Rights. School of human Rights Research. Intersentia, 2016, p. 148.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Loewenstein K. Militant Democracy and Fundamental Rights, II. The American Political Science Review, Vol. 31, No. 4, 1937, p. [645-654.lpp].

demokrātiskai valsts iekārtai. Citi K. Lēvenšteina ierosinājumi ir novecojuši vai arī nav aktuāli kontekstā ar minētā darba tematu.

Jāatzīmē, ka K. Lēvenšteins arī norāda uz acīmredzamo apdraudējumu Latvijas kā valsts interesēm, konstatējot, ka citstarp Latvija, lai izvairītos no diskriminācijas pret kādu konkrētu politisko kustību, antikomunistiskajos statūtos nav izcēlusi aizliegumu kreisajam ekstrēmismam, lai gan acīmredzamais mērķis bija komunisti.⁴¹ Redzams, ka jau K. Lēvenšteins apzinājās, ka ir nepieciešams zināms ietvars, kurā paredzēt arī regulējumu attiecībā pret pašsaprotamo demokrātiskās sistēmas oponentu, proti, PSRS.

Pārejot pie paš aizsargājošās demokrātijas principa konkretizācijas nacionālajā līmenī, ir jānorāda, ka princips tiek piemērots tikai īpašos izņēmuma gadījumos, kad nav citas iespējas kā novērst potenciāli nenovēršanu demokrātiskās iekārtas apdraudējumu. Citādāk likumdevējam un tiesību piemērotājam ir jābūt tiem, kas īsteno pasākumus, lai novērstu tādu risku iestāšanos, kas varētu kaitēt demokrātijai Latvijā. Līdz ar to turpmāk tiks apskatīts piemērs tam, kad paš aizsargājošās demokrātijas princips tika iedarbināts

Latvijas mērogā paš aizsargājošās demokrātijas principu tiesu praksē pirmo reizi konkretizējusi Satversmes tiesa savā 2000. gada 30. augusta spriedumā lietā Nr. 2000-03-01 par vēlēšanu tiesību ierobežojumiem. Tiesa atsaucas uz paš aizsargājošās demokrātijas principu, norādot, ka „pamatots ir Saeimas pārstāvja apgalvojums, ka demokrātiska valsts iekārta ir jā aizsargā no cilvēkiem, kuri ētiskajā ziņā nav kvalificēti kļūt par demokrātiskas valsts pārstāvjiem politiskajā vai pārvaldes līmenī un kuri ar savu darbību ir pierādījuši, ka nav bijuši lojāli pret demokrātisko valsts iekārta, tas ir, no personām, kuras strādāja okupācijas varas īstenotājā tiesās apspiešanas un tiešo represiju aparātā, un personām, kuras pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas centās atjaunot totalitāru nedemokrātisku režīmu un pretojās leģitīmajai valsts varai”.⁴² Ar šo spriedumu pēc būtības tika veidots pirmais apzinātais solis aizsardzībā pret Krievijas potenciālo (ar domu novērst un nepieļaut vēsturisku notikumu atkārtāšanos) apdraudējumu Latvijas demokrātiskajai sistēmai. Šis spriedums ir zīmīgs arī ar to, ka, pirmkārt, šajā spriedumā pirmo reizi Satversmes tiesa izmantoja pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes testu, kas ietvēra Eiropas Cilvēktiesību konvencijā minēto kritēriju par ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā. Tiesa norādīja, ka tā vērtēs, vai apstrīdētajās normās ietvertie ierobežojumi ir: 1) noteikti ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu; 2) attaisnojami ar leģitīmu mērķi; 3) nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Papildus tam Satversmes tiesa norādīja, ka tā izvērtēs, vai: 1) ierobežojumiem ir leģitīms mērķis;

---

⁴¹ Turpat 646.lpp

⁴² Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums

2) ierobežojumi ir samērīgi ar legītīmo mērķi.⁴³ Līdz ar to šeit redzama nacionālo tiesību mijiedarbība ar pārnacionālo regulējumu, kas izriet no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas. Satversmes tiesa konstatēja, ka pamattiesību ierobežošana ir samērīga gadījumā, kad mērķis ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu un ir pilnībā izvērtēta politiskā situācija valstī un ar to saistītie blakusapstākļi.⁴⁴ Papildus ir jāatzīmē, ka Satversmes tiesa sniedza komentāru ar rosinājumu likumdevējam izstrādāt tādu regulējumu, kas ietvertu tiesību ierobežojuma termiņu. Tādējādi norādot uz to, ka nebūtu samērīgi noteiktiem ierobežojumiem pastāvēt uz nenoteiktu laiku.

Līdz ar to no šī sprieduma ir arī redzams, ka pašaizsargājošās demokrātijas principa piemērošanu nodrošina nacionāli, pārnacionāli un starptautiski mehānismi.

Vienlaikus šis spriedums bija arī salīdzinoši strīdīgs, proti, tam iznāca Satversmes tiesas tiesnešu atsevišķās domas. Svarīgākais, ko vajadzētu izcelt, ir norāde, ka spriedumā netika konstatēts, kādā veidā apstrīdētajās normās minētās personas varētu apdraudēt demokrātiju valstī, kā arī netika pierādīts, ka šīm personām ir jebkāda iespēja apdraudēt demokrātiju šobrīd – desmit gadus pēc tam, kad pieņemta deklarācija „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un deviņus gadus pēc valsts atjaunošanas *de facto*.⁴⁵ Retrospektīvi skatoties varētu piekrist norādei par to, ka nebija pietiekoši pārliecinošu un acīmredzamu argumentu, kas apliecinātu personas spēju tik negatīvi ietekmēt Latvijas demokrātisko sistēmu. Vienlaicīgi šobrīd, skatoties uz minēto spriedumu un apzinoties to, kas notika pēdējos 24 gados, citstarp Ukrainas gadījumu, autoram šķiet vēl pārliecinošāka sprieduma motīvu daļa.

Salīdzinājumam jāaplūko jaunāks Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-25-01, kurā arī tieši tika pieminēts pašaizsargājošās demokrātijas princips. Lieta, kura atkal ir saistīta ar vēlēšanu tiesībām un atkal ir subjekts, kurš kādreiz ir darbojies Latvijas valstij nevēlamās iestādēs (Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 5. un 6. punkts). Līdzīgi arī šajā spriedumā tiesa norādīja, ka „apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma legītīmais mērķis ir nepieļaut to, ka persona, kura ar savu rīcību apdraud Latvijas valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principus, varētu kandidēt Saeimas vēlēšanās. Šāds mērķis ir izvirzīts atbilstoši pašaizsargājošās demokrātijas principam. Demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība ir legītīms mērķis, kas attaisno to, ka personas tiesības kandidēt Saeimas vēlēšanās tiek ierobežotas.”⁴⁶ Līdz ar to secināms, ka abos spriedumos Satversmes tiesa atsaucās uz valsts

---

⁴³ Balodis K. Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē, 2015. Pieejams: <https://www.satv.tiesas.gov.lv/runas-un-raksti/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [aplūkots 13.10.2024.]

⁴⁴ Turpat

⁴⁵ 2000.gada 30.augusta sprieduma atsevišķās domas

⁴⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-25-01.

drošību un demokrātiskās iekārtas saglabāšanu kā virsmērķi. Tāpat spriedumā Satversmes tiesa secina, ka sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma valstī, kurā, ievērojot gan tās demokrātisko attīstību, gan vispārējo situāciju Eiropā, pastāv nepieciešamība aizsargāt demokrātisko iekārtu, proti, valsts konstitucionālo orgānu integritāti, ir lielāks nekā nelabvēlīgās sekas, kas personai, kura ar savu rīcību apdraud valsts neatkarību un demokrātiskas tiesiskas valsts principus, rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā. Līdz ar to šeit ir uzskatāmi redzams samērīguma vērtējums, noskaidrojot, vai pamattiesību ierobežojumi ir samērīgi ar leģitīmo mērķi. Vienlaicīgi šajā spriedumā tiesa arī norādīja, ka kritiski vērtējama bija likumdevēja rīcība, tik ilgā laikā nepārvērtējot apstrīdēto normu, jo no iepriekšminētā sprieduma Satversmes tiesas *obiter dictum* netika ievērotas atbilstošā līmenī.

Autors uzskata, ka pēc būtības Satversmes tiesas argumentācijā 2018. gada spriedumā pat varēja būt citādāks iznākums. Proti, varētu pieņemt, ka tiesneši būtu vērtējuši, ka pēc tik daudz gadiem vairs nepastāv pamats uzskatīt, ka šo indivīdu, kas kādreiz ir darbojušies Latvijai nelabvēlīgās institūcijās, kandidēšana Saeimas vēlēšanās varētu radīt Latvijas demokrātiskai iekārtai tādu neatgriezenisku kaitējumu, kas apdraudētu tās pastāvēšanu. Taču starp šiem spriedumiem notika tik krasas pārmaiņas ģeopolitiskajā situācijā, ka nevarēja pastāvēt šaubas par to, ka apdraudējums, kāds no Krievijas tas izpaudās attiecībā pret Ukrainu un citām kaimiņvalstīm, varētu izpausties arī attiecībā uz Latviju. To apliecina sekojošs fragments no sprieduma „Vērtējot to, vai apstrīdētā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma saglabāšanai pēc 2010. gada ir saprātīgs pamatojums, jāņem vērā gan valsts demokrātiskā attīstība, gan arī ārējie valsts drošības apdraudējumi, Viens no faktoriem, kas līdz 2010. gadam pamatoja šā ierobežojuma saglabāšanu bija Krievijas agresija Gruzijā. Kā norāda Drošības policija un Satversmes aizsardzības birojs, līdz ar Krievijas agresiju Ukrainā politiskā situācija reģionā ir pasliktinājusies un šis faktors tieši ietekmē valsts drošību. Savukārt attiecībā uz iekšējiem apdraudējumiem Drošības policija uzsver, ka tā vairākkārt savos ikgadējos darbības pārskatos norādījusi uz to, ka nacionālajai drošībai un interesēm pretējus uzskatus pauž un pretēju darbību izvērs personā, kuras agrāk darbojušās apstrīdētajā normā minētajās organizācijās”.⁴⁷

Tātad Satversmes tiesas ieskatā Krievijas agresijas draudi noteiktās sfērās Latvijā bija saredzami jau kopš 2010. gada, kas nozīmē to, ka jau vairāk par 14 gadiem Krievijas agresija ir ietekmējusi Latvijas demokrātiskos procesus.

---

⁴⁷ Turpat, 24.2 punkts.

2. KRIEVIJAS APDRAUDĒJUMA RAKSTUROJUMS

Iepriekš tika aplūkoti dažādi piemēri tam, kā parādījās un attīstījās paš aizsargājošās demokrātijas princips gan ārvalstīs, gan Latvijas Republikā, principa atvasināšanas teorētisko pusi, kā arī konkrētus piemērus gadījumiem, kad šis vispārējais tiesību princips tika pielietots. Noskaidrojām, ka pēc savas būtības mēģinājums gāzt aktuālo valsts pārvaldes formu ir sens kā pati demokrātija. Tieši šī apziņa par nemainīgo notikumu dabu šobrīd liek aktualizēt Latvijas demokrātiskuma aizsardzību kā šī laika aktuālāko virsmērķi.

Savukārt šajā nodaļā jau konkrētāk aprakstīts par Krievijas apdraudējumu Latvijas Republikai kā demokrātiskai un tiesiskai valstij. Protams, tiks veidots akcents gan uz vēsturisko kontekstu šajā tematā, gan aktuālo situāciju ar pilna mēroga karu Ukrainā. Lai varētu salīdzināt un pamatot, kāpēc noteikti Krievijas agresijas faktori ir ņemami vērā īpaši nopietni, autors iezīmēs zināmas paralēles ar notikumu attīstību Ukrainā.

No šīs nodaļas ir svarīgi saprast, kas ir tie apdraudējuma faktori kuri apdraudēja, apdraud un pārredzamā nākotnē apdraudēs Latvijas demokrātiski tiesisko valsti.

Latvijas Republika tika izsludināta 1918. gada 18. novembrī. Pēc Latvijas valsts nodibināšanas to 1940. gada jūnijā okupēja un jau augustā anektēja PSRS (Krievija ir Padomju Savienības tiesību un pienākumu turpinātāja). Anektētās valsts statuss Latvijā turpināja saglabāties līdz pat 1990.-1991. gadam. Šo neskaidrību veidoja 1991. gada tā dēvētais „Augusta pučs”, kurš eventuāli izgāzās. Taču svarīgi šeit atzīmēt tieši to mērķi, ar kādu tas tika veidots. Visticamāk ar to bija mēģināts saglabāt Padomju Savienības vienotību tādā politiski tiesiskā veidolā, kāds tas bija *perestroikas* laikā, pakāpeniski ierobežojot demokrātiskās brīvības un savienoto republiku neatkarības centienus. Drīz vien Latvijas neatkarību atzina PSRS Valsts Padome.⁴⁸

Pēc tam, kad tika nodibināta Latvijas Republika, protams, bija nepieciešams nodrošināt tās neatkarības saglabāšanu un starptautisku atzīšanu. Dokuments, ar kura palīdzību būtiski tika nodrošināta jaunās valsts aizsardzība no ārējiem draudiem un vienlaicīgi garantija tās turpmākai pastāvēšanai ir 1920. gada 11. augusta noslēgtais Latvijas un Krievijas Miera līgums, kurš citstarp paredzēja, ka „Krievija bez ierunām atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverēnām tiesībām, kuras piederēja Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi kā uz bijušās valsts-tiesiskās iekārtas, tā arī uz starptautisko līgumu pamata, kuri šie aprādītā nozīmē zaudē savu spēku uz nākošajiem

---

⁴⁸ Latvijas valsts tiesību avoti. Valsts dibināšana – neatkarības atjaunošana. Dokumenti un komentāri. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 9.lpp.

laikiem...”⁴⁹ Šis līgums izpildīja vismaz to īslaicīgo drošības garantu, kas palīdzēja Latvijas Republikai turpināt attīstīties.

Pēc kāda laika Tautu Savienība un noslēgtie starptautiskie līgumi arī nešķita pietiekams drošības garants, kas varētu aizsargāt Latvijas Republiku no citu valstu agresijas, tāpēc šis faktors veicināja citstarp Latviju noslēgt divpusējus līgumus ar lielvalstīm. Tā 1932. gadā Latvijas valdība noslēdza Latvijas un Padomju Krievijas neuzbrukšanas līgumu, kuru papildināja 1934. gada 5. februāra Protokols par Latvijas un PSRS neuzbrukšanas līguma termiņa pagarināšanu līdz 1945. gada 31. decembrim.⁵⁰ Turpmāk šo noslēgto līgumu faktiski pārkāpa vēlāk noslēgtais Molotova – Rībentropa Pakts, kura papildus protokols paredzēja Latvijas nonākšanu PSRS ietekmes sfērā. Līdz ar to nebija Padomju savienībai nolūka sniegt Latvijai jebkāda veida palīdzību tās neatkarības nosargāšanā. Par to liecina sekojošā J. Staļina frāze „Tas, kas noteikts 1920. gadā jau nevar palikt uz mūžīgiem laikiem. Jau Pēteris Lielais Krievijai gādāja izeju uz jūru. Mēs tagad esam izejas un tādā stāvoklī, kādā ilgi nevar palikt.”⁵¹

Turklāt vēl papildus ir jāatzīmē viens svarīgs faktors, kas turpmāk ir jāpatur prātā, proti, Krievijas taktiskais paņēmieni uzspiest izveidot jaunu valdību, kad iepriekšējā nav Krievijai labvēlīga. Spiediena rezultātā Latvijas vēsturē valdības gāšana tika realizēta. Līdzīgs scenārijs ar Krievijai labvēlīgu valdību parādījās arī kontekstā ar Ukrainu, kad Krievija plānoja gāzt valdību Kijivā. Protams, šobrīd var redzēt, ka tas nav noticis, taču liela loma šādam iznācumam ir savlaicīga atbalsta sniegšana no sabiedroto valstu puses. Līdz ar to ar pārliecību var apgalvot, ka Krievija mērķtiecīgi vēlējās iegūt valstu, citstarp, Latvijas teritorijas, maldinot par potenciālo draudu no citām lielvalstīm.

Viena no izteiktākajām problēmām, kuras sekas izjūtam līdz pat šim brīdim, ir deportācijas. Atbilstoši publiski pieejamiem datiem, no 1941. gada 14. jūnija līdz 1949. gada 25. martam, Latvijas masveida deportācijās tika izsūtīti vairāk nekā 57 tūkstoši cilvēku. Tie bija pārsvarā sabiedriski aktīvie, ekonomiski nodrošinātie un inteligētie latvieši. Protams, daļa aizbēga vēl pirms otrā pasaules kara, kas visticamāk arī bija turīgā sabiedrības daļa.

Neizbēgami iegūtās teritorijas Padomju savienība aizpildīja ar citu etnosu cilvēkiem. Tā, piemēram, tiek norādīts, ka pēc 1945. gada līdz 1949. gadam Latvijā ieradās aptuveni 535 tūkstoši citu etnosu cilvēku. Šāda statistika atspoguļo milzīgo Padomju savienības vēlmi

---

⁴⁹ Turpat 13.lpp

⁵⁰ Turpat 14.lpp.

⁵¹ Latvijas Kara muzejs. 1939. gada 5. oktobris – diena, kad parakstīts Līgums par PSRS militārajām bāzēm Latvijas teritorijā. Pieejams: <https://www.karamuzejs.lv/index.php/lkm/1939-gada-5-oktobris-diena-kad-parakstits-ligums-par-psrs-militarajam-bazem-latvijas-teritorija> [aplūkots XX.XX.XXXX.]

izskaust latviešus kā tādus, nospiežot ar milzīgo iebraucēju skaitu. Līdz ar to bija zudušas arī ietekmīgas minoritātes, proti, vācieši un ebreji.

Pilnvērtīgas iespējas kļūt par neatkarīgu valsti gan pavērās tikai pēc neveiksmīgā 1991. gada augusta puča, kad nedēļas laikā Baltijas valstis atguva neatkarību un strauji sāka īstenot visplašākās reformas.⁵² Kamēr Igaunija orientēja ekonomiku uz sadarbību ar Ziemeļvalstīm un to modeļa pārņemšanu, Latvijā popularitāti ieguva tādi lozungi kā „Latvijai ir jāklūst par tiltu starp Rietumiem un Austrumiem”. Šajā faktora, autoraprāt, slēpjas lielākā Latvijas ekonomikas attīstības neveiksme. Pārlieku ilgi Latvija veidoja sadarbību ar valsti, kas to centās iegūt un izmantot saviem mērķiem. Igaunijas piemērs ar ekonomisko saišu veidošanu ar attīstītajām Eiropas ziemeļu valstīm uzskatāmi ir bijis labāks piemērs, jo Igaunijas ekonomika ir bijusi vadošajā pozīcijā starp Baltijas valstīm kopš neatkarības atjaunošanas.

Atbilstoši Oficiālās statistika portālam, Latvijā uz neatkarības atjaunošanas brīdi latviešu īpatsvars valstī bija vien 52%⁵³. Līdz ar to Padomju savienības īstenotā cilvēku migrācija un rusifikācijas politika ielika pamatu sabiedrības saliedētības grūtībām pēc pilnīgas neatkarības atgūšanas 1991. gadā. Latvijā naturalizācijas kārtību un nepilsoņu juridisko statusu galīgi noteica 1994.–1995. gadā, kad tika pieņemti likumi par pilsonību un par bijušo PSRS pilsoņu statusu. Līdz tam brīdim to personu tiesības, kas nebija kļuvuši par republikas pilsoņiem, regulēja liels skaits lēmumu un instrukciju, kas radīja pamatu neapmierinātībai.⁵⁴ Tā galvenokārt saistījās ar to, ka vēlēšanu tiesības sākotnēji bija tikai tām personām, kurām bija Latvijas pilsonība pirms Otrā pasaules kara.

Protams, laika gaitā latviešu īpatsvars pieauga un uz 2024. gadu ir jau sasniedzis 62,6%, bet tas nemaina to, ka liels īpatsvars Latvijā dzīvojošo cilvēku ir vēl joprojām citu tautu pārstāvji. Tā, piemēram, uz 2024. gadu, Latvijā ir 23,4% krievu iedzīvotāju.⁵⁵

Atbilstoši paziņojumam „Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu” tiek norādīts uz vairākiem apdraudējuma faktoriem, kas izriet no Krievijas izplatītās agresijas. Tiek izdalītas sekojošas sfēras, kurās izpaužas apdraudējumi: 1) nelegālā migrācija, 2) propaganda un dezinformācija; 3) kiberuzbrukumi; 4) vēlēšanas un biedrošanās tiesību ļaunprātīga

---

⁵² Krastiņš E. Kāpēc Latvija nevar labāk. Pieejams: <https://www.ekonomisti.lv/wp-content/uploads/2023/02/Kapec-Latvija-nevar-labak.pdf> [aplūkots 13.12.2024.]

⁵³ Oficiālās statistikas portāls. Latviešu skaits un īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā Latvijā un Rīgā gada sākumā 1920 – 2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE050/table/tableViewLayout1/.

⁵⁴ Krievija un Baltija. Latvijas Vēstnesis, 19.11.1997., Nr. 300/301. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/31016>.

⁵⁵ LSM.lv. Latvijā pirmoreiz 33 gadu laikā atbraucēju ir vairāk nekā aizbraucēju; kopumā esam 1,87 miljoni. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/03.06.2024-latvija-pirmoreiz-33-gadu-laika-atbrauceju-ir-vairak-neka-aizbrauceju-kopuma-esam-187-miljoni.a556464/> [aplūkots 13.12.2024.]

izmantošana 5) nepietiekama sabiedrības saliedētība; 6) mediji; 7) ekstrēmisms; 8) ekonomika; 9) „krievu pasaule”.⁵⁶

Kā pirmo apdraudējumu ir jāizceļ „krievu pasaules” problemātiku. „Krievu pasaules” konceptu Putins definēja kā cilvēku savienību kuri jūt garīgu saikni ar „dzimteni”, uzskata sevi par krievvalodīgajiem un ir Krievijas vēstures un kultūras nesēji neatkarīgi no viņu nacionālās vai reliģiskās piederības. Papildus Krievijas pareizticīgās baznīcas vadītājs minēto konceptu skaidroja šādi: „Tomēr jāatceras, ka „krievu pasaules” esamība netiek uzturēta ar militāro varenību un robežu stiprumu, bet ar kopīgu garīgo un kultūras kategoriju esamību, kuras atspoguļojas dzīvesveidā, bet galvenais — krievu cilvēku domāšanas veidā, neatkarīgi no viņu dzīvesvietas.”⁵⁷ Tāpat ir redzams, ka šeit nav nozīmes ne nacionalitātei, ne valodas prasmēm. Papildus ir jāizceļ arī tas, cik glorificēti tiek pasniegta piederība „krievu pasaulei”. Veidojas priekšstats, ka katra šāda personība ir „augstāka” par citām. Tāpat ir jāizceļ no Putina definīcijas izrietošo akcentu par Krievijas vēstures izpratnes nozīmīgumu. Līdz ar to secināms, ka tas nav nekas vairāk par politisku instrumentu, ar kuru Putins īsteno savas intereses aiz Krievijas robežām. Šāda alkatība pēc valsts robežu izplešanas varētu būt saistīta ar Kremļa nespēju samierināties ar “lielvalsts” pozīcijas zaudēšanu. Vēl grūtāk ir atzīt, ka tā zaudē kontroli pār tuvākām valstīm. Jaunākās tendences Krievijas ārpolitikā liecina par ambīcijām atgūt savu agrāko statusu gan starptautiskā, gan reģionālā mērogā.

Lai arī Latvijas valsts par suverēnu tika pasludināta 1918. gadā un neatkarību pēc Krievijas okupācijas 1940. gadā atguva 1991. gadā, Krievija uzskata, ka Latvija ir daļa no postpadomju telpas. Tas ir pretrunā tam faktam, ka PSRS 1991. gada 6. septembrī atzina Baltijas valstu neatkarību. Savienojot iepriekš pieminēto Latvijas vēstures posmu, kurā okupācijas laikā Latvijā tika emigrēti no Padomju savienības aptuveni 535 000 cilvēku un „krievu pasaules doktrīnu”, ir pamats secināt, ka Padomju savienība mērķtiecīgi izmanto no okupācijas laika izrietošās emigrācijas sekas, lai destabilizētu Latvijas iekšējo un ārējo drošību.

Krievijas tautiešu politikas virzību iezīmēja 1992. gada 6. oktobrī tā dēvētais dokuments par „Karaganova doktrīnu”. Karaganovs pasludināja, ka bijušās Padomju Savienības ģeogrāfiskā telpa ir Krievijas īpašu interešu un pilnvaru reģions, kur Krievijai ir tiesības lietot spēku “likumīgās robežās”. Karganovs bija viens no pirmajiem, kurš pēc 1991. gada puda viedokli, ka Maskavai ir jāīsteno reintegrācijas politika, palielinot savu ietekmi bijušajās PSRS

---

⁵⁶ Saeimas 2023. gada 28. septembra paziņojums par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/345911-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu> [aplūkots 13.12.2024.]

⁵⁷ Sargs.lv. “Krievu pasaule” – no maigās varas koncepta līdz kara pamatojumam. Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/viedoklis/2015-04-16/krievu-pasaule-no-maigas-varas-koncepta-lidz-kara-pamatojumam> [aplūkots 13.12.2024.]

republikās. Tāpat „Karaganova doktrīna” noteica, ka tās iedzīvināšanai ir nepieciešams: 1) nevis veicināt krievvalodīgo iedzīvotāju atgriešanos Krievijā, bet viņu obligātu palikšanu bijušajās PSRS republikās ar nolūku izmantot viņus kā Krievijas ilgtermiņa interešu realizēšanas sviru; 2) attīstīt Krievijas investīciju ekspansiju kā politiskā ietekmes pamatu; 3) lietot ekonomiskas sankcijas un citus spēka veidus pret nepaklausīgajām bijušās PSRS republikām; 4) izvirzīt cilvēktiesību un visu etnisko minoritāšu tiesību pārkāpumu tematiku par galveno ieroci attiecībās ar bijušās PSRS republikām; 5) cīnīties par „nulles variantu” bijušās PSRS republiku pilsonības likumos.⁵⁸ Līdz ar redzams, ka „Karaganova doktrīna” tika plaši un aktīvi izmantota pēc tam, kad Putins nāca pie varas Krievijā.

Turklāt jāatzīmē, ka praktiski visus punktus Krievija ir pielietojusi. Acīmredzamākais, protams, ir šīs doktrīnas ceturtais punkts, ko Krievija ir izmantojusi īpaši aktīvi, nemainot savu taktisku un pielietojot to gan attiecībā uz Gruzijas konfliktu, gan karā ar Ukrainu.

Attiecībā uz Gruzijas konfliktu, norādāms, ka tautiešu politika sniedz iespēju Krievijai izmantot ideju par tautiešu tiesību aizsardzību kā morālu attaisnojumu, lai iejauktos suverēnu valstu iekšējās lietās, lietotu militāru spēku un pārkāptu kaimiņvalstu teritoriālo integritāti.⁵⁹ Krievu diaspora Gruzijā ir veidojusies gadsimtu gaitā. Tās pastāvēšana nekad nav radījusi draudus Gruzijas valstij. Attiecībā uz Gruziju „tautiešu interešu aizsardzība”, kas ir viena no galvenajām mūsdienu Krievijas politikas sastāvdaļām, attiecas uz krievu diasporu Gruzijā, kā arī uz abhāzu un Dienvidosetijas iedzīvotājiem, kuri ir kļuvuši par Krievijas pilsoņiem masveida pasu izsniegšanas rezultātā, ko Krievija veica, rupji pārkāpjot starptautiskos un Gruzijas likumus. Jāuzsver, ka visas nelikumīgās darbības, ko Krievija veica, kaitējot Gruzijas valstij, tika maskētas ar Abhāzijas un Dienvidosetijas teritorijā dzīvojošo tautiešu “interesu aizsardzības” motīvu.⁶⁰ Ir redzams patrons, kas sakrīt ar to pašu, kas tika īstenots Ukrainā. Proti, doma Putinam ir pavisam vienkārša. Ja kādā citā postpadomju valstī kādu „krievijas pasaules” piederīgo aizvainos, tad tas arī būs pamats sākt militāro iejaukšanos citas valsts teritorijā.

Turklāt tautiešu politikas būtiska sastāvdaļa ir arī Krievijas subjektīvā vēstures skaidrojuma uzturēšana. Tā, piemēram, var minēt 9.maiju, ko Krievijā uzskata par svētku dienu, jo tā esot Krievijas uzvaras diena. Ja palūkoties ārpus tās, tad konstatējams, ka Krievijai nav vairs īsti panākumu, ar kuriem sevi asociēt. Līdz ar to izriet, ka šāda uzvarētājas valsts naratīva

---

⁵⁸ Kudors A. Padomju rusifikācija, Krievijas tautiešu politika un “progresīvais” skatījums uz integrāciju. Pieejams: <https://www.latvijasdrošiba.lv/post/padomju-rusifik%C4%81cija-krievijas-tautie%C5%A1u-politika-un-progres%C4%ABvais-skat%C4%ABjums-uz-integr%C4%81ciju> [aplūkots 13.12.2024.]

⁵⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 25. novembra spriedums lietā Nr. A420209922, SKA-112/2024.

⁶⁰ Pelnēns G. (ed.) The “Humanitarian Dimension” of Russian Foreign Policy Toward Georgia, Moldova, Ukraine, and the Baltic States. Pieejams: <https://apcc.lv/wp-content/uploads/2024/11/research-text-2010-plus-cover.pdf>.

ir vienīgi pastāvīgs Krievijas atgādinājums pašai sev par diženas un varenas valsts statusu. Tajā parasti Krievija akcentē uzmanību uz to, ka nepieciešamība aizsargāties pret ļaunumu aiz valsts robežām vēl joprojām ir aktuāla, izrāda savu militāro ekipējumu un uzsver to, cik svarīgi ir atcerēties „pareizo” vēstures interpretāciju, kur krievi Otrā pasaules kara ir pasaules glābēji. Šo dienu viņi uztverot kā svētkus.

Līdz ar to Krievijas uzvaras pār nacismu glorifikācija, kurā tiek izmantotas Georga lentītes, lai arī citviet pasaulē izceltu līdzīgi domājošos, no Otrā pasaules kara iegūtā „uzvarētāja statuss” ir devis Krievijai labvēlīgu pamatu vēstures kā ideoloģijas izmantošanā. Ar to tiek veicināta tautiešu diasporas apvienošanās. Šādā veidā Krievija cenšas iedzīvināt sev vēlamo vēsturisko notikumu interpretāciju, vienlaikus noliedzot Latvijas okupācijas faktu un apšaubot valstiskuma pamatus, kas ir pretrunā ar Latvijas nacionālās drošības interesēm, proti, paš aizsargājošās demokrātijas principam.

Vēsturiskās atmiņas uzturēšanas aspektā tautiešu politika sasaucas ar Krievijas „maigās varas” koncepciju, proti, ideju, ka krievu pasaule sniedzas ārpus Krievijas robežām, visās bijušās Krievijas impērijas un Padomju Savienības robežās. Arī tas var būt pamats tām Krievijas kaimiņvalstīm, kuru teritorijas kādā laikposmā bija iekļautas vienā vai otrā valstiskajā veidojumā, bažīties par savas teritoriālās integritātes un suverenitātes apdraudējumu, jo var tikt interpretēts kā valstu robežu nerespektēšana. Krievijas agresija Ukrainā no 2022.gada 22.febrāra oficiālajā retorikā tika attaisnota citastarp ar tautiešu politikas tēzēm. To apliecināja Putina 2022. gada 24. februāra runa.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir ņēmusi vērā apsvērumus par Krievijas īstenoto „maigās varas” politiku kā ietvaru propagandai, kuru Krievija izmanto pret Baltijas valstīm. Kā atzīmēja tiesa, propaganda visupirms ir mērķēta uz vietējo Krievijas sabiedrību, taču tās mērķis bija ietekmēt arī plašāku auditoriju – krieviski runājošos vai tos, kuri skuma pēc „lieliskajiem Padomju Savienības laikiem”.⁶¹

Krievijas ideoloģizācijas tendences iezīmē Krievijas politikas attīstības vektorus. Antagoniskā pieeja starptautiskajai politikai un īpaši attiecībās ar Rietumvalstīm, ilustrē Krievijas gatavību turpmākai konfrontācijai ne vien drošības, ekonomiskajā, bet arī vērtību laukā. Krievijas iebrukumam Ukrainā turpinoties, Krievija tieksies veidot sadarbības ar ne-Rietumu valstīm, primāri lai mazinātu ekonomiskos zaudējumus un sekundāri, lai veidotu pret Rietumiem un to starptautisko lomu noskaņotu valstu grupu. Krievu diasporas piesaiste Krievijas civilizācijai savukārt rada pamatu Krievijai turpināt iestāties kā ārpus Krievijas

---

⁶¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2024.gada 19.marta lēmums lietā „Kirkorov pret Lietuvu”, pieteikums Nr. 12174/22, 61.punkts

dzīvojošo diasporu un visa krieviskā idejiskam aizstāvim, pat ja tas nozīmē iejaukšanos citu valstu iekšējās lietās.⁶² Tas savukārt ir kļuvis apstākli, kas rada primāro Krievijas apdraudējumu Latvijas demokrātijai.

Attiecībā uz Krievijas šī brīža taktiku, ir norādāms, ka Krievijas politika un doktrīna ir apmāta ar vēsturisko propagandu, konsekventi uzsverot draudus, ko rada ārējā informācija, jo īpaši informācija, kas vērsta pret Krievijas tautas „vēsturisko apziņu” jeb vēsturisko atmiņu. Citiem vārdiem sakot, Kremlis uzskata, ka ticības vēsturiskajai propagandai uzturēšana ir būtiska valsts izdzīvošanai. Tāpēc kognitīvās uztveres par pagātni kontrole ir primārais stratēģiskais mērķis pats par sevi, nevis tikai dezinformācijas operācija, kas atbalsta ar kognitīvo jomu nesaistītus stratēģiskos mērķus un militārās operācijas. Krievijas jaunākajā Nacionālās drošības stratēģijā vēstures propagandai ir veltītas četras lappuses.⁶³ Tieši šī iemesla dēļ ir ļoti jāuzmanās no Krievijas propagandas, izplatīšanas Latvijā. Krievija meistarīgi groza vēsturi, kas ikreiz tiek pakārtota Krievijas mērķiem. Ne visi cilvēki vēstures faktos orientējas, tāpēc daudzi notic Putina izklāstītajai pasaules kārtībai. Turklāt tas darbojas abos virzienus. Tiek pakārtota gan Krievijas iedzīvotāju uztvere par realitāti, gan to Krievijas pilsoņus, kas atrodas ārvalstīs. Līdz ar apjomīgo propagandu, neizpaliek arī, protams, cilvēki Krievijā, kas nevar samierināties ar klajiem meliem, taču Krievijas varas ietekme ir slāpējusi lielāko daļu no šādām publiskām iniciatīvām nosodīt Krievijas rīcību. Ziņojumā norādīts, ka kopumā cilvēktiesību situācija Krievijā pēdējo gadu laikā ir pastāvīgi pasliktinājusies. 2021. gadā tika novērota vēl nepieredzēta sistemātiska vēršanās pret politisko opozīciju, pilsonisko sabiedrību, cilvēktiesību aizstāvjiem, plašsaziņas līdzekļiem un žurnālistiem, kā arī valstī pieauga dezinformācija, koncentrējoties uz apsūdzībām par „Rietumu iejaukšanos”.⁶⁴

Vienlaicīgi ir vērts ieskatīties arī tajā, kādu pozīciju atklāti ieņem pats Kremlis.

Tā, piemēram, ziņojumā „Russia’s Policy Towards World Majority” norādīts, ka Krievijai vajadzētu sevi pozicionēt kā spēku, kas nostājas priekšgalā cīņā pret Rietumu hegemoniju nevis nejauši, bet gan savas vēstures un kultūras un civilizācijas identitātes dēļ.⁶⁵ Proti, Krievija veido šo vienoto pretinieku, kas ir Rietumos (ASV un Eiropas Savienība) ar

---

⁶² Satversmes aizsardzības birojs. Krievijas ideologizācija: ceļā uz pašpietiekamu impēriju. Pieejams: <https://www.sab.gov.lv/aktualitates/krievijas-ideologizacija-cela-uz-paspietiekamu-imperiju/> [aplūkots 13.12.2024.]

⁶³ Nacionālās drošības likums. Pieņemts 14.12.2000. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/14011-nacionalas-drosibas-likums>.

⁶⁴ European Union Agency for Asylum. The Russian Federation – Political opposition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. Pieejams: https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2022_12_EUAA_COI_Report_Russian_Federation_Political_opposition.pdf [aplūkots 13.12.2024.]

⁶⁵

domu par to, ka ir nepieciešams atgūt lielvaras, kas spēj stāties pretī rietumiem, statusu. Nepieciešamība šādam konfliktam izriet no vēlēšanās atbrīvoties no uzspiestās rietumu kultūras un nepieciešamības „ne-rietumu” valstīm atgūt pilnīgu suverenitāti, ko neierobežo rietumu dogmas, institūcijas un kārtība.⁶⁶

Papildus minētajā ziņojumā norādīts, ka tādu valstu kopuma pastāvēšana, kuras nekontrolē vai pilnībā nekontrolē Rietumi, padara Krievijas izolāciju neiespējamu un būtiski ierobežo pret Krieviju vērsto sankciju efektivitāti. Krievijas uzvara Ukrainā dos impulsu turpmākajiem centieniem mainīt globālo spēku līdzsvaru par labu savstarpējai cieņai un vienlīdzīgam dialogam un galu galā izveidot pasaules kārtību, kas balstīta uz kultūras un civilizāciju daudzveidību.⁶⁷

Šajā atkāpē ir redzams, cik kategoriski noskaņota ir Krievija savā uzvarā Ukrainā. To varētu saistīt ar iepriekš pieminēto Krievijas apsēstību ar uzvarētāju statusu pasaulē. Ja tā zaudētu karā ar Ukrainu, tās statuss kā spēcīgas lielvaras, kas stājas pretī rietumiem, izplēnētu visupirms jau pašu Krievijas iedzīvotāju acīs. Līdz ar to uzvara ir nepieciešama, lai uzturētu ideoloģiju par pārakumu globālajā politiskajā arēnā, pārspējot ietekmīgumā Amerikas Savienotās valstis un Eiropas Savienību. Vienlaicīgi no šīs atkāpes ir redzama arī apmātība ar ideju par Krievijas izveidotu pasaules kārtību, kas balstīta uz kultūras un civilizācijas daudzveidīgumu, ar to droši vien saprotot visu „krievu pasaules” piederīgo tiesības uz krievu kultūras saglabāšanu ārpus Krievijas robežām, kas, protams, ir liels apdraudējums visu Eiropas Savienības valstu demokrātijai.

Krievijā savā dezinformācijas politikā cenšas pārliecināt visus par to, ka šobrīd Ukrainas konfliktā Rietumi ir tie, kas vēlas turpināt konfrontāciju un pārliecināt Rietumu galvaspilsētas relatīvi mierīgi atkāpties.⁶⁸ Krievija ir tendēta pārstāvēt visas tās vērtības, kas netiek pārstāvētas Rietumos. Tā, piemēram, bieži vien tiek norādīts, ka Krievija pārstāv klasiskās vērtības, noraidot ASV un Eiropas liberālās novitātes. Neapšaubāmi šāda politiska pretestība liberālajām vērtībām atradīs savus piekritējus gan ASV, gan Eiropas valstīs un daudz kur citur uz šīs zemeslodes. Šī viedokļu sašķeltība ir izdevīga Krievijai, jo tā var turpināt izplatīt „krievu pasaules” doktrīnu, kurā galvenais ir „justies piederīgam krievu kultūrai”.

---

⁶⁶ Turpat

⁶⁷ Faculty of World Economy and International Affairs, Center for Comprehensive European and International Studies, Council on Foreign and Defense Policy. Russia's Policy Towards World Majority, 2023. Pieejams: <https://www.mid.ru/upload/medialibrary/c98/cjmfdf73760bme0y99zqlj51zzllrvs/Russia%E2%80%99s%20Policy.pdf> [aplūkots 13.12.2024.]

⁶⁸ Turpat

Noslēdzot ar Krievijas perspektīvu, jānorāda, ka tuvākajā laikā nav gaidāmas izmaiņas Krievijas rīcībā. Tā ir ieņēmusi kursu, kur atpakaļceļa Krievijas ideoloģijā nepastāv. Ir sagaidāmas, ka turpmāk Krievija vēl vairāk iejauksies tajās valstīs, kur ir redzams „krievu pasaules” piekritēju īpatsvars.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnese Paulīne Koskelo (*Pauliine Koskelo*) uzsvēra, ka mūsdienās vislielākais izaicinājums ir nevis klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās vai pandēmijas, bet gan kolektīvā nespēja nošķirt faktus no izdomājumiem. Sociālajos medijos darbojas melu un maldināšanas industrija, izraisot sabiedrībā polarizēšanos un liedzot iespēju vienoties pat par pamata faktiem.⁶⁹ Tieši tāpēc ir nepieciešamas spēcīgas, neatkarīgas un uzticamas iestādes, kas visu maldinošos informāciju ātri konstatētu un atbrīvotos no tās. Atbilstoši Nacionālās drošības likuma 15. panta otrajai daļai valsts drošības iestāžu kopumu veido: 1) Satversmes aizsardzības birojs; 2) Militārās izlūkošanas un drošības dienests; 3) Valsts drošības dienests.⁷⁰ Šīs iestādes atbilstoši minētā panta pirmajai daļai veic izlūkošanas, pretizlūkošanas darbības un operatīvās darbības pasākumus. Tas viss tiek darīts ar mērķi novērst iekšējo un ārējo apdraudējumu un saglabāt sabiedriskās kārtības drošību.

Valsts Drošības dienesta pārskatā par 2022. gadu ir sniegts vērtējums par to, kā Krievijas agresija ir ietekmējusi Latviju pirmajā kara gadā. Valsts drošības dienests norādīja, ka vairums iedzīvotāju, kuri arī pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā turpina paust atbalstu agresorvalstij, ilgstoši ir saskārušies ar tās izplatīto dezinformāciju un propagandu.⁷¹ Tātad ir jāsecina, ka Krievijas izvērstā dezinformācija ir bijusi apjomīgāka un izvērstāka, tādējādi sagatavojot personai noticēt arī par apstākļiem nepieciešamībai sākt karu ar Ukrainu. Līdz ar to tie ir bijuši vairāki gadu, ja ne gadu desmiti, kuru laikā cilvēks uzņēma vienpusēji informāciju.

Tāpat Valsts Drošības dienests atzīmē, ka negatīva loma bijusi arī atsevišķiem „viedokļa līderiem”, kuri orientējās uz Krieviju un savā retorikā aicināja saglabāt un veidot „ciešākas attiecības” ar austrumu kaimiņvalsti.⁷²

Tiek norādīts, ka jaunajos apstākļos Krievijas ietekmes aktivitātes galvenokārt koncentrējās uz informatīvajām kampaņām, paužot nosodījumu Latvijai par, piemēram, padomju “pieminekļu” demontāžu un latviešu valodas pozīciju nostiprināšanu publiskajā telpā. Tāpat Krievija centās uzturēt kontaktus ar individuālajiem “tautiešu” aktīvistiem, tostarp aicinot viņus uz “tautiešu” konferencēm un citiem pasākumiem Krievijā, kā arī piedāvājot viņiem

---

⁶⁹ Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. 2022.

⁷⁰ Nacionālās drošības likums. Pieņemts 14.12.2000. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/14011-nacionalas-drosibas-likums>.

⁷¹ Valsts Drošības dienesta pārskatā par 2022. gadu

⁷² Turpat

iespēju piedalīties Krievijas propagandas mediju raidījumos.⁷³ Dezinformācijas kanālu daudzums kopš kara sākuma tik tiešām ir audzis, ko apliecina NEPLP 2023. gada pārskatā minētie rādītāji. Tā, piemēram, NEPLP ierobežoja piekļuvi 132 tīmekļa vietnēm, ierobežojot vairāk nekā 300 satura straumēšanas avotus.⁷⁴

Kopumā no Valsts Drošības dienesta pārskata konstatējams, ka dezinformācija, propaganda, stāvoklis uz valsts robežām, kā arī pozitīvi noskaņotā pret Kremli sabiedrības daļa ir šī brīža aktuālākie un aktīvākie apdraudējuma faktori.

Nu jau divus gadus Latvija atbalsta Ukrainu tās cīņā pret agresorvalsti, gūstot pieredzi un nepieciešamās zināšanas par to, kā mazināt Krievijas izvērtos draudus pret Latviju. Līdz ar to mums ir visi nepieciešamie rīki, lai priekšlaicīgi, novērstu Krievijas apdraudējuma faktoros. Ar demokrātiskā ceļā ievēlētu likumdevēju un tiesiski stabilu tiesu varu ir iespējams izveidot visus nepieciešamos priekšnoteikumus, lai pasargātu sevi no agresora iejaukšanās

---

⁷³ Turpat

⁷⁴ NEPLP 2023. gada pārskats

3. Pašaizsargājošās demokrātijas principa piemērošana Latvijas tiesiskajā sistēmā

Noskaidrojot galvenos apdraudējuma faktoros, ar kuriem Krievija viedo spiedienu uz Latvijas demokrātiski tiesisko sistēmu, nākamais solis ir identificēt, kā likumdevējs un tiesību piemērotājs ir uz tiem reaģējuši. Kā ļoti trāpīgi un precīzi minēja tiesnese S. Osipova „mūsdienās jebkurai valstij, lai tā baudītu citu valstu cieņu un līdztiesīgi iekļautos starptautiskajās attiecībās, tiek izvirzīti vairāki kritēriji, proti tai ir jābūt demokrātiskai, tiesiskai un arī sociālai valstij.⁷⁵ Taču šīs nodaļas ietvaros ir jānoskaidro, kā Latvijas tiesisko sistēmu ietekmē Krievijas pilna mēroga iebrukums Ukrainā. Jāatzīmē, ka turpmāk nodaļā tiks apskatīta tiesību realitāte no 2022. – 2024. gadam. Atbilstoši koncepcijā norādītajiem apdraudējuma faktoriem, ir jānosaka, vai likumdevējs un tiesību piemērotājs ir efektīvi atraduši līdzekļus, ar kuru palīdzību novērst Krievijas apdraudējumu.

Likumdevējs pēdējo pāris gadu laikā ir kļuvis par izšķirošo un galveno institūciju cīņā ar Krievijas agresiju. Likumdevējs kā tautas ievēlētu pārstāvju kopums kā neviens cits labāk zina to, kādas intereses ir nepieciešams pārstāvēt ne tikai savu vēlētāju, bet ar arī visas Latvijas tautas labā. Par to norāda svinīgais solījums, ko dot katrs Saeimas deputāts. Katrs deputāts atbilstoši Satversmes 18. panta otrajai daļai apņemas būt uzticīgs Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, savus pienākumus pildīt godprātīgi un pēc labākās apziņas, kā arī ievērot Latvijas Satversmi un likumus.⁷⁶ Jāatzīmē, ka tieši šī solījuma saturā atklājas lielākā daļa to sfēru, uz kurām Krievija mērķtiecīgi izdara spiedienu, proti, tā ir valoda, Latvijas suverenitāte, neatkarība un mūsu demokrātiskums.

Savukārt lai veiksmīgāk izprastu tiesu lomu šajā nodaļā, ir jāsaprot, kādam tiesiskas valsts konceptam pieder Latvijas Republika. Latvijas tiesiskā sistēma pieder pie Rietumu tiesību loka. Tā veidojot savu tiesisko valsti, sekoja vācu *Rechtsstaat* modelim. Mūsdienu saturu *Rechtsstaat* koncepcija ieguva 20. gs. otrajā pusē.⁷⁷ *Rechtsstaat* ir demokrātiska tiesiska valsts, kurā “visas attiecības starp valsti un pilsoņiem atbilst tiesībām un likumiem. Līdz ar to secināms, ka tieši Satversme un likums ir tie, kas savieno abas puses. Tas izriet arī no Satversmes 83. panta pirmās daļas, kas nosaka, ka spriežot tiesu, tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam.⁷⁸ Līdz ar to gadījumos, kad likums nesniedz taisnīgu atrisinājumu izskatāmajā situācijā, tiesneša pienākums

⁷⁵ Satversmes tiesas 2016. gada konferences materiālu krājums. Konstitucionālās tiesas aktīvisms demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Republikas Satversmes tiesa, 2016, 90. lpp.

⁷⁶ Saeimas kārtības rullis. Pieņemts: 28.07.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57517-saeimas-kartibas-rullis>.

⁷⁷ Satversmes tiesas 2016. gada konferences materiālu krājums. Konstitucionālās tiesas aktīvisms demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Republikas Satversmes tiesa, 2016, 90. lpp.

⁷⁸ Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>.

ir atrast labvēlīgāko iespējamo situācijas risinājumu. To tiesnesis realizē ar „tiesnešu tiesību” palīdzību.

Kā liecina publiskie pieejamie dati, Latvijā tiesu neatkarībai tic vien 43%, kas ir gandrīz par pusi mazāk nekā Somijā vai Dānijā.⁷⁹ Tas uzskatāmi parāda, ka tiesām, gadījumos, kad tiek izlemti svarīgi sabiedrībai jautājumi, ir jābūt pēc iespējas „atvērtākām” un „caurspīdīgākām”, kas ir īpaši nozīmīgi kontekstā ar šobrīd aktīvi notiekošo no Krievijas puses hibridkaru attiecībā pret Latviju. Ir pietiekoši daudz dezinformācijas kanālu, kas nomelno gan likumdevēja rīcību, gan tiesību piemērotāja darbības.

Latvija ir „konstitūcijas valsts”, kurai ir pamatlikums (konstitūcija), kas regulē un leģitimē valsts varu un nosaka vairākus varas atzarus (varas dalīšanas princips). Tā uzliek pienākumu valstij ievērot iedzīvotāju tiesības, bet pašas svarīgākās pamattiesības ir ierakstītas pašā konstitūcijā. Atbilstoši likumam „Par tiesu varu” 1. panta pirmajai daļai, Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara. Un kā izriet no minētā panta otrās daļas, tiesu varu īsteno atbilstoši tiesiskuma principam. Tiesnesis ir neatkarīgs un pakļauts tikai likumam.⁸⁰ Līdz ar to tiesai ir jāseko līdzi un jāizvērtē, vai citi valsts varas atzari neīsteno patvaļu. Tiesnešiem ir ļoti svarīga loma valsts demokrātiskas sistēmas ilgtspējas nodrošināšanā. Līdzīgi kā ārsti spēj konstatēt kaiti cilvēka organismā, tā augsti kvalificēti tiesneši spēj precīzi norādīt uz nepilnībām tiesiskajā sistēmā.

3.1. Krievu valoda skolās un ārtelpā.

Atbilstoši paziņojumam „Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu”, tiek uzskatīts, ka gadījumā, ja Krievijai izdosies nostiprināties, tā mēģinās iegūt papildus ietekmes instrumentus arī Baltijas valstīs, stiprinot krievu valodas un kultūras vidi.⁸¹ Lai neļautu īstenot šādu iespējamu pavērsienu, valstij ir pienākums reaģēt, kas ir jādara vispirms ar valsts valodas pozīciju nostiprināšanu. Proti, autoraprāt, tas nozīmētu, ka visās sfērās (kas nav privātais sektors) nevajadzētu pastāvēt iespējai to pašu informāciju iegūt krievu valodā. Iespējams ir pareizāk šajā virzienā šos ierobežojumus ieviest lēnām, bet neapšaubāmi ir nepieciešama krievu valodas vājināšana.

Satversmes 4. pants kategoriski un nelokāmi norāda uz latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu. Diemžēl valodas jautājums Latvijā ir īpaši jutklīgs. Veco laiku kļūda, neatrisinot valodas jautājumu Latvijā pēc tās atjaunošanas, ir kļuvusi par šī brīža vienu no aktuālākajām

⁷⁹ *EU Justice Scoreboard* https://commission.europa.eu/document/6729e7a6-1404-4be2-9eed-4af439b8e45d_en un <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3193>

⁸⁰ Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>.

⁸¹ Saeimas 2023. gada 28. septembra paziņojums par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/345911-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu> [aplūkots XX.XX.XXXX.]

problēmām. Visiem ir labi zināms, cik viegli ir izveidot nesaskaņas starp cilvēkiem, kas runā dažādās valodās. Šī tēma ir aktualizējusies vairākkārt Latvijas valsts pastāvēšanas laikā, piemēram, pieminot 2012. gada tautas nobalsošanu par likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” pieņemšanu, ar kuriem bija plānots atzīt krievu valodu kā otro valsts valodu.⁸² Veiksmīgā kārtā tobrīd pārlicinotais skaits cilvēku nobalsoja pret šiem grozījumiem, taču jāatceras, ka tie tūkstoši cilvēku, kas balsoja „par” atrodas vistīcamāk starp mums arī šobrīd. Turklāt ir jāapzinās, ka tautas nobalsošanā balso tikai pilsoņi. Tas nozīmē, ka ar nepilsoņiem un trešo valstu pilsoņiem krievu valodas telpa ir vēl lielāka. Līdz ar to Latvijā rusifikācija ir problēma, kas kļūva atkal aktuāla pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā. Var droši apgalvot, ka noteiktiem cilvēkiem vēl joprojām ir sajūta, ka Latvija ir „krievu pasaules” daļa, taču tā tam nevajadzētu būt.

Satversmes tiesa lietā Nr.2001-04-0103 secināja, ka valsts valoda ir sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda. Turklāt Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to pamatnācijas pastāvēšana un attīstība. Valstij ir pienākums attīstīt un aizstāvēt vienīgo valsts valodu – latviešu valodu. Latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējumu.⁸³ Līdz ar to, reaģējot uz apdraudējumu no Krievijas puses, lai veicinātu latviešu valodas stiprināšanu, likumdevējs turpmākajos gados aktīvi ieviesa grozījumus ar mērķi stiprināt latviešu valodu, kas ir neatņemama konstitucionālās identitātes sastāvdaļa.

Attiecībā uz krievu valodas samazināšanu izglītības iestādēs ir jānorāda uz Izglītības likumā 2018. gadā 22. martā pieņemtajiem grozījumiem, kas nosaka, ka privātajās izglītības iestādēs vispārējo izglītību un profesionālo izglītību pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē iegūst valsts valodā. Likumdevējs minēto ierobežojumu pamatoja ar „Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2014.-2020. gadam, kurā uzsvērts uz nepieciešamību palielināt latviešu valodas lietojumu sabiedrībā, stiprinot latviešu valodas pozīciju ikdienas saziņas situācijās.⁸⁴ Anotācijā likuma grozījumi ir pamatoti tostarp ar Satversmes kodolā ietvertu „Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var pilnvērtīgi pastāvēt un attīstīties latviešu tauta, valoda un kultūra, bet ārpus Latvijas ir vēl plašs cilvēku loks ar piederības apziņu Latvijai, kas kopā veido globālu tīklu. Latviešu valoda un kultūra reizē ir arī Latvijas sabiedrību vienojošais pamats, tāpēc sabiedrības, kā arī valsts mērķis ir kopt valodu un gādāt par nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un sabiedrības integrācijas vērtībām ilgtermiņā”.⁸⁵ Līdz ar to ir redzams,

---

⁸² Centrālā vēlēšanu komisijas mājaslapa.

⁸³ ST spriedums 2001.gada 21.decembra

⁸⁴ Nacionālās attīstības plānu 2014.-2020. gadam

⁸⁵ Likumprojekta anotācija

ka tā ir likumdevēja atbildes reakcija uz „krievu pasaules” apdraudējumu, kas tiek īstenota vairāku gadu garumā no Krievijas puses.

Satversmes tiesa 2024. gada 10. jūlijā lietā Nr. 2022-45-01 skatīja minēto grozījumu atbilstību Satversmes 1. pantam, 112. pantam un 114. pantam.

Satversmes tiesa minētajā spriedumā norādīja uz Latvijas īpašajiem vēsturiskajiem apstākļiem, kam esot izšķiroša nozīme apstrīdēto normu pieņemšanā, un par valsts valodas lomu pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā. Prasība izglītības ieguves procesā lietot valsts valodu nodrošinot valsts valodas aizsardzību, sekmējot valsts valodas attīstību, veicinot sabiedrības integrāciju uz vienas, vienotas valsts valodas pamata un mazinot sabiedrības šķelšanos valodas dēļ.⁸⁶ Respektīvi ir vērojams, ka likumdevējs, apzinoties Latvijas vēsturisko situāciju, kā arī aktuālās ģeopolitiskās tendences, uzskata par samērīgu noteikt tādas ierobežojumus, kas ir nepieciešami demokrātiskas valsts aizsardzībai. Vēsturisko un ģeopolitisko situāciju savā izvērtējumā uzsvēra arī Satversmes tiesa, kura ņēma vērā vēsturisko kontekstu, akcentējot rusifikācijas politikas ietekmi, okupētajā Latvijā, veidojot divplūsmu izglītības iestāžu sistēmu. Papildus Satversmes tiesa ņēma vērā Saeimas izteiktos argumentus par Krievijas īstenoto karu pret Ukrainu un dezinformācijas aktivitāšu izvērsumu informācijas telpā krievu valodā. Personas, kurām valsts valodas prasmju trūkuma dēļ informācijas telpa ir pieejama tikai krievu valodā, ir pakļautas šīs dezinformācijas ietekmei un no tās izrietošai pašsegregācijai.⁸⁷ Tātad ir konstatējams, ka ilgais rusifikācijas periods ir izveidojis šobrīd tādu situāciju, kurā krievu valodā runājošā sabiedrības daļa ir pakļauta dezinformācijai vēl lielākā mērā tikai tāpēc, ka nepārvalda latviešu valodu pienācīgā līmenī. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir piemērots legītīmo mērķu – demokrātiskas valsts iekārtas un citu cilvēku tiesību aizsardzība – sasniegšanai, kas atbilst paš aizsargājošās demokrātijas principa mērķim. Vienlaicīgi Satversmes tiesa vērtējot pamattiesību ierobežojumu, konstatēja, ka ņemot vērā privāto izglītības iestāžu tiesības elastīgi plānot mācību laiku, ar mazākumtautības valodu, kultūru un etnisko savdabību saistītās interešu izglītības nodarbības pirmsskolas izglītības iestādēs var notikt gan pirms, gan arī pēc pirmsskolas izglītības pakāpes obligātā satura apguvei paredzētā laika. Vienīgais ierobežojums ir šādu interešu izglītības programmu sekundārais raksturs iepretim obligātajam saturam, kura īstenošana joprojām ir izglītības iestādes prioritāte.⁸⁸ No tā izriet secinājums, ka privātās izglītības nav ierobežotas valodas, kvalitatīvas izglītības un kultūras saglabāšanā. Līdz ar to šajā gadījumā valsts ir nodrošinājusi samērīgu

⁸⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2001-04-0103.

⁸⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2024. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. 2022-45-01.

⁸⁸ Turpat.

līdzsvaru starp valsts valodas lietojuma veicināšanu un pie mazākumtautībām piederošu izglītojamo tiesībām uz kvalitatīvu izglītību.

Savukārt attiecībā uz valsts, pašvaldību un valsts augstskolu iestādēm likumdevējs pieņēma 2022. gada 29. septembra grozījumus Izglītības likumā, kas paredz pēc būtības to pašu mērķi, kas tika minēti saistībā ar iepriekš minētajiem Izglītības likuma grozījumiem. Ar 2022. gada 29. septembra grozījumiem tika izslēgtas likuma normas, kas agrāk paredzēja vispārējās izglītības iegūšanu mazākumtautību izglītības programmās, kā arī noteica, kad stājas spēkā pāreja uz mācībām tikai valsts valodā. Likumdevēja ieskatā minētie grozījumi bija nepieciešami, jo ievērojama Latvijas valstspiederīgo daļa nepārzinot latviešu valodu pietiekamā līmenī, lai spētu pilnvērtīgi iekļauties sabiedrības dzīvē, vai arī izvēloties valsts valodu nelietot.

Likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas un ar tām saistīto tiesisko regulējumu, esot izšķīries par pakāpenisku pāreju uz mācībām tikai valsts valodā arī pirmsskolas izglītības un pamatizglītības pakāpē, lai turpinātu un veicinātu sekmīgu pilnveidotā, kompetenču pieejā balstītā mācību satura ieviešanu. Šādas izvēles pamatā esot bijis pētījumos balstītais secinājums, ka līdzšinējā pieeja nav pilnībā nodrošinājusi kvalitatīvu valsts valodas apguvi visos izglītības posmos.⁸⁹

Arī par šiem grozījumiem ir skatīta lieta Satversmes tiesā. Tā spriedumā lietā Nr. 2023-15-01 Satversmes tiesa uzsvēra uz nepieciešamību veicināt un stiprināt latviešu valodas lietojumu Latvijā. Personai, kas prot valsts valodu, ir iespēja salīdzināt un kritiski izvērtēt iegūto informāciju un kvalitatīvi piedalīties publiskajā diskursā, kas ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības sastāvdaļa⁹⁰ Tāpēc ierobežojumu noteikšana izglītībā šajā gadījumā ir attaisnojama ar nepieciešamību veidot tādu sabiedrību, kas izglītības iegūšanas laikā būs apguvusi latviešu valodu tādā līmenī, kas ļaus tai pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā.

No jaunākiem grozījumiem ir jāatzīmē arī Izglītības likuma 2024. gada 9. maija grozījumus, kas paredz, ka turpmāk izglītojamais, kurš apgūst vispārējās pamatizglītības programmu, būs tiesīgs rakstveidā atteikties no krievu valodas kā otrās svešvalodas apguves.⁹¹ Likumdevējs norādīja, ka šādā veidā tiks panākta gan ekonomikas izaugsme nākotnē, gan kultūras perspektīvas attīstība, jo personai, kura zinās citas Eiropas Savienības dalībvalstu valodas, būs spējīga iegūt daudz plašākas perspektīvas dzīvē, gūstot pieredzi un zināšanas par citām demokrātiskām iekārtām. Savukārt tas nozīmē, ka šādā veidā tiek nodrošināta arī no pašaisargājošā demokrātiskā principa izrietoša ideja par demokrātijas uzturēšanu un tās

---

⁸⁹ Likumprojekta "Grozījumi Izglītības likumā" anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/A7E31DD5FF12D4C5C225885B00272E00?OpenDocument#A> [aplūkots 14.12.2024.]

⁹⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2024. gada 12. jūlija spriedums lietā Nr. 2023-15-01.

⁹¹ <https://likumi.lv/ta/id/35209> 2-grozījumi-izglitibas-likuma

aizsardzību. Proti, pieņemot regulējumu, kas samazina krievu valodas nozīmīgumu Latvijas izglītības sistēmā, tiek vienlaicīgi panākta vispirms latviešu valodas nostiprināšana, kas savukārt nostiprina Latvijas valsts demokrātisko iekārtu.

Izskatot likumprojektu konstatēja vairākas lietas, kas likumprojekta anotācijā netika atrunātas, bet ir svarīgas. Tā, piemēram, Tieslietu ministrija norādīja, ka anotācijā nav sniegts samērīguma izvērtējums attiecībā uz pedagogiem, kas šobrīd māca krievu valodu un kuriem, sākot ar 2026. gadu, vairs nebūs iespējams turpināt darbu, ja tie nebūs pārkvalificējušies.⁹² Taču no likumprojekta sagatavošanas materiāliem turpmāk netika konstatēts, ka likumdevējs būtu pievērsies šī jautājuma analīzei. Līdz ar to jautājums par to, vai ar šādiem grozījumiem tiek pārkāptas krievu valodas skolotāju tiesības uz nodarbinātību, vērtējot tā samērīgumu, paliek vēl joprojām aktuāls.

Attiecībā uz demokrātijas apdraudējumu, ko izraisa sistemātiska krievu valodas atbalstīšana izglītības iestādēs, jānorāda uz sekām, par kurām tiek minēts paziņojumā „Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu” 6. punktā, kas norāda uz apdraudējumu gan esošo, gan prognozējamo tā pieaugumu kopsakarā ar sekojošo fragmentu „Krievijas karš Ukrainā ir spēcīgi atbalsojies Latvijas sabiedrībā, atklājot atsevišķu sabiedrības grupu uzskatu sistēmu, ideoloģiskās pārliecības un vēsturiskās atmiņas atšķirības no Latvijas sabiedrības vairākuma vērtībām. Šīs atšķirības uzskatāmi demonstrē Latvijas sabiedrības mazākumu pārstāvošo dažu iedzīvotāju grupu simpātijas pret Kremli, publiski paustais atbalsts Krievijas agresijai Ukrainā un atvērtība Krievijas ietekmes pasākumiem”.⁹³ No minētā fragmenta izriet secinājums, ka, citstarp, ir nepieciešams strādāt arī ar to cilvēku grupām Latvijā, kas kaut kādu noteiktu apstākļu dēļ jūtas atstumti un nepiederīgi Latvijai. Nav pietiekoši tikt galā ar apdraudējumu, ko izraisa ārējie faktori. Ir daudz svarīgāk tikt galā ar to, kas izraisa iekšējos drošības apdraudējumus. Un šajā gadījumā, autoraprāt, lielākais apdraudējums ir turpināt vicināt krievu valodas attīstību Latvijā. Atrisinājuma atslēga atbilstoši koncepcijas tekstam ir valsts drošības iestāžu sadarbība ar tiesību aizsardzības institūcijām, pastāvīgi veicot situācijas attīstības monitoringu, lai novērstu saspīlējuma sabiedrībā, un savlaicīgi identificētu signālus, kad ārējie faktori cenšas izmantot valsts iekšējās problēmas.⁹⁴ Kā potenciālais atrisinājums tiek minēts

---

⁹²

<https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/0A40C2C63162FCD1C2258AA90037C9D9?OpenDocument>

⁹³ <https://likumi.lv/ta/id/345911-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

⁹⁴ Turpat.

3.2. Pieminekļi un pulcēšanās brīvība.

Latvijā ilgu laiku periodiski aktualizējās jautājums par padomju režīma slavinošu objektu nojaukšanu. Tā, piemēram, 2013. gadā vietnē „Mana balss” par iniciatīvu nojaukt Uzvaras pieminekli bija parakstījušies vairāk nekā 10 000 cilvēku. Tas vienīgi norāda, ka sabiedrībā ir pastāvējusi vēlēšanās atbrīvoties no simbola, kas vienmēr atgādina okupācijas periodu Latvijā.

Likumdevējs, reaģējot uz ģeopolitisko situāciju valstī, nolēma 2022. gada 16. jūnijā pieņemt likumu „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā”.⁹⁵ Likuma anotācijā norādīts, ka šā likuma mērķis, atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei, ir nepieļaut Latvijas kā demokrātiskas un nacionālas valsts vērtību noniecināšanu un apdraudējumu, paust nosodošu nostāju pret PSRS un nacistiskās Vācijas prettiesiskajām okupācijas varām, to īstenoto politiku un veiktajiem noziegumiem, veicināt sabiedrības izpratni par vēsturiskiem notikumiem Latvijas teritorijā Otrā pasaules kara laikā un pēckara periodā, tādējādi stiprināt sabiedrības vēsturisko atmiņu, nodrošināt vēsturiskā taisnīguma atjaunošanu - novērst nepatiesu, neprecīzu un neobjektīvu vēsturisko notikumu atspoguļojumu un godināt Latvijas tautas pretestību PSRS un nacistiskās Vācijas okupācijas varām.⁹⁶ Līdz ar to, šobrīd ar normatīvu regulējumu iespējams aizliegt padomju ideoloģijas objektu atrašanos publiskā ārtelpā un publiskās ēkās.

Šāds regulējums bija nepieciešams, lai atbrīvotos tostarp no Krievijas naraīvas, kurā tiek uzskatīts, ka arī šādi objekti ir neapšaubāma norāde par piederību Krievijai. Līdz ar to šeit paš aizsargājamo demokrātijas princips izpaužas netiešā veidā, uzvaru liekot no tā izrietošās idejas par demokrātijas aizsardzību.

Arī Senāts 2023. gada 14. jūlijā lēmumā SKA-696/2023 pievienojas idejai par to, ka likumā paredzētās darbības nodrošina sabiedrības kopējās publiskās intereses nepieļaut Latvijas konstitucionālo pamatvērtību noniecināšanu un apdraudējumu.⁹⁷ Tāpat spriedumā ir norādīts, ka pieteicējs nevar prasīt pieminekļa demontāžu pamatojoties uz Satversmes 115. pantu. Proti, pieteicēja tiesības ar lēmumu panākt demontēt objektu varētu būt aizskartas tikai gadījumā, ja piemineklis atrastos uz pieteicējam piederošas zemes.

Par minēto likuma regulējumu tika iesniegts pieteikums, kurā pieteicējs Daugavpils valstspilsētas dome, uzskatot, ka ar minētā likuma 4. panta otrās daļas, 5. panta otrās un piektās

---

⁹⁵ Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333439-par-padomju-un-nacistisko-rezimu-slavinosu-objektu-eksponesanas-aizliegumu-un-to-demontazu-latvijas-republikas-teritorija>

⁹⁶ Likumprojekts “Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā”. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/E5E09B97CA3BF00BC225884D00380658?OpenDocument>

⁹⁷ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2023. gada 14. jūlija spriedums lietā Nr. 680015023, SKA-696/2023.

daļas un 8. panta pirmās daļas regulējumu tiek pārkāptas pašvaldības autonomās funkcijas, tas ir pretrunā samērīguma principam, kā arī ir pārkāpts pašvaldības un labas likumdošanas princips.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2022-41-01 izvērtējot, vai likumdevēja pieņemtais regulējums aizskar pieteikuma iesniedzējas tiesības, konstatēja, ka viens no Latvijas konstitucionālo tiesību principiem ir Latvijas valsts nepārtrauktības princips. Objektī, kas līdz ar Likuma spēkā stāšanos tika noteikti kā demontējami, tika uzstādīti Latvijas teritorijā pēc PSRS okupācijas, okupācijas varai īstenojot sabiedrības atmiņas pārveidošanu. Līdz ar to apstrīdētās normas ietiecas pašvaldības autonomajā kompetencē, jo ierobežo pašvaldībai iepriekš pastāvējušās rīcības iespējas attiecībā uz objektu simboliskās ietekmes novēršanu un rada tai konkrētu teritorijas labiekārtošanas pienākumu. Vienlaikus šāds uzdevuma uzticēšana pašvaldībām bija nepieciešama, lai objektu demontāža tiktu īstenota visas valsts demokrātiskās iekārtas aizsardzības interesēs un visā valsts teritorijā vienoti.⁹⁸

Līdz ar to Satversmes tiesa sniedza visaptverošu un skaidru norādi par to, ka šie veidojumi ir vienīgi propagandas instruments, kas cenšas padarīt Krievijas tēlu zīmīgāku un varenāku citu cilvēku domās. Kā jau iepriekš tika konstatēts, tad Krievija izmanto šos objektus kā instrumentu, lai vienotu atsevišķu sabiedrības grupu kolektīvo identitāšu konstruēšanā.

Tieši par to ir Administratīvās rajona tiesas 2022. gada 25. augusta spriedums, kurā pieteicējam atteica sapulces norisi.⁹⁹ Minēto sapulci vēlējās rīkot, lai protestētu pret varas amorālo rīcību, iznīcinot vēsturisko mantojumu – pieminekļus cilvēkiem, kuri sagrāva nacismu un saglabāja dzīvību Eiropas tautām. Taču atbilstoši 2022. gada 21. aprīļa grozījumiem likumā „Par sapulcēm, gājieniem un piketiem” likumdevējs aizliedza būt par organizatoriem šādiem pasākumiem indivīdus, kas citstarp popularizē komunistiskā režīma ideoloģiju saturošu notikumu, slavina ar šo ideoloģiju saistītu kauju un uzvaru atceres dienu, slavina brīvu un neatkarīgu valstu teritoriju vai to daļu okupāciju.¹⁰⁰ Anotācijā par šo grozījumu mērķi ir izcelta nepieciešamība aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu un ierobežot tādas ideoloģijas izpausmes, kas ir uzskatāmas par draudu Latvijas demokrātiskajai tiesiskajai iekārtai un drošībai.¹⁰¹ Būtībā tiek nosauktas visas tās vērtības, kuras parasti tiek pieminētas, izmantojot paš aizsargājošās demokrātijas principu.

---

⁹⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2023. gada 7. decembra spriedums lietā Nr. 2022-41-01

⁹⁹ Administratīvās rajona tiesas 2022. gada 25. augusta spriedums lietā Nr. A420247322.

¹⁰⁰ Par sapulcēm, gājieniem un piketiem. Pieņemts 16.01.1997. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/42090-par-sapulcem-gajieniem-un-piketiem>.

¹⁰¹ Likumprojekts “Grozījumi likumā “Par sapulcēm, gājieniem un piketiem””. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/E537285A828A7EE8C225881D001CCA29?OpenDocument> [aplūkots 12.12.2024.]

Tiesa vērtēja vai pašvaldība ir pieņēmusi tiesisku un pamatotu lēmumu konkrētajā gadījumā attiecībā uz nozīmīgu pamatbrīvību – pulcēšanās un uzskatu paušanas brīvību – īstenošanu un to ierobežojumu pieļaujamību. Spriedumā secināts, ka leģitīmie mērķi, kuru sasniegšanai pieļauj iekļaušanos, tostarp ir demokrātiskā valsts iekārta un sabiedrības drošība. Tāpat ir tiesisks pamats aizliegt pasākumus, kas nav pieļaujami demokrātiskā sabiedrībā un vērsti uz agresīvu mērķi. Minētajā gadījumā paš aizsargājošās demokrātijas principa elements šeit izpaužas arī kā nolūks novērst nemierus, jo preventīvi tiek liegta iespēja cilvēku pūlim protestēt pret to, kas ir pretējs demokrātiskas tiesiskas valsts vērtībām. Apskatāmajā gadījumā tiesa situāciju izvērtēja, ievērojot samērīguma principu. Proti, tiesa atzina, ka ne tikai tiek apdraudētas demokrātiskās vērtības, bet pastāv reāla iespēja, ka protesta laikā tiks eskalētas vairākas konfliktsituācijas, apdraudot sabiedrības drošību, tāpēc personas ierobežotās tiesības ir samērīgas ar valsts un sabiedrības interešu nodrošināšanu.

Nedaudz vēlāk šis pats pieteicējs vērsās ar kasācijas sūdzību par citu, bet faktisko apstākļu ziņā līdzīgu Administratīvās rajona tiesas spriedumu. Senāta spriedumā ir ietverta tieša atsauce uz paš aizsargājošās demokrātijas principu, secinot, ka tādēļ nav šaubu, ka tiesas norādītie leģitīmie mērķi, turklāt kā valsts un tās demokrātiskās iekārtas paš aizsardzības instruments, vispārīgi var būt pamats arī pulcēšanās brīvības ierobežošanai.¹⁰² Respektīvi šajā gadījumā tiesa sniedza visaptverošu kontekstu, pieminot gan tautiešu tiesības, gan vēsturiskās atmiņas nostiprināšanos, tāpēc šajā gadījumā tiesai neradās šaubas par šī protesta aizlieguma pamatotību.

3.3. Imigrācijas politikas izmaiņas.

No iepriekš minētajiem apdraudējumiem, viens tiek īpaši īstenots ar citas valsts līdzdalību, proti, Baltkrievijas migrācijas instrumentalizācija rada pamatīgu drošības apdraudējumu ne tikai Latvijai, bet arī citām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Tā, piemēram, Polija pēdējo gadu laikā saskārās ar milzīgu bēgļu un patvēruma meklētāju vilni. Ir pašsaprotami, ka Baltkrievija ir Krievijas rīcībā esošs instruments, kas tiek izmantots, Krievijas agresīvo mērķu realizēšanai. Līdz ar to, kā atbildes reakcija no likumdevēja puses, protams, bija veikt Krimināllikuma grozījumus, kas paredzētu sodīt personas, kas palīdz pārvest no Baltkrievijas uz Latviju patvēruma meklētājus. Šādu grozījumu Saeima izsludināja 2023. gada 5. oktobrī, papildinot Krimināllikumu uzreiz ar vairākiem pantiem.¹⁰³ Likumprojekta anotācijā ir uzsvērts, ka šie likuma grozījumi ierobežos migrantu nelegālu iekļūšanu Latvijas teritorijā, likumprojekts paaugstinās sabiedrības drošību un valsts drošību. Minētajā gadījumā

¹⁰² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 25. novembra spriedums lietā Nr. A420209922, SKA-112/2024.

¹⁰³ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

pašaizsargājošās demokrātijas princips izpaužas lielāku soda apmēru noteikšanā par darbībām, kas ir vērstas pret valsts drošību. Ja agrāk soda apmērs tikai retu reizi sasniedza ar brīvības atņemšanu saistītu sodu, tad tagad par šādām noziedzīgām darbībām soda lielākoties ar brīvības atņemšanu visos smagākajos gadījumos. Tāpat anotācija ir uzsvērts uz Baltkrievijas veiktajiem hibrīduzbrukumiem, pielietojot migrantus kā uzbrukuma līdzekli.

Pēc atbilstošo grozījumu regulējuma pantiem tiesa sprieda krimināllietā Nr. K88-0402-24/6, kur tiesa papildus visiem faktiskiem pierādījuma apstākļiem norādīja, ka tiesājamais izdarīja smagu noziegumu pret pārvaldības kārtību, neievērojot Latvijas Republikas valsts robežas režīmu un apdraudot Latvijas valsts un tās iedzīvotāju drošību. Tiesas ieskatā Baltkrievijas Republikas valdības īstenotā nelegālās migrācijas atbalstīšana uz Latvijas – Baltkrievijas robežas Krievijas Federācijas īstenotā kara apstākļos pret Ukrainas Republiku destabilizē situāciju uz robežas un ir hibrīdkara elements nolūkā iespaidot lēmumu pieņemšanu Eiropas Savienībā un NATO.¹⁰⁴ Līdz ar to personas veiktās darbības ir papildus riska apstākļi Latvijas Republikas valstiskumam un drošībai, kas ir jāvērtē stingrāk nekā līdzvērtīgi gadījumi.

Tāpat pie ārējās drošības ir jānorāda arī uz 2022. gada 7. aprīļa grozījumiem Imigrācijas likumā, kas tika pieņemti divos lasījumos.¹⁰⁵ Anotācijā par grozījumu ir norādīts, ka tie paredz uz laiku apturēt pirmreizējo termiņuzturēšanās atļauju izsniegšanu Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem, vienlaikus nosakot, izņēmumus, piemēram, starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā. Grozījumi tika pieņemti ar mērķi nodrošināt, ka Latvijas Republikā neradīsies valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai.

Šajā gadījumā tieši Valsts drošības dienests ir noteicošā institūcija, kas izvērtējot individuālos apstākļus, konstatē vai nekonstatē konkrētā indivīda iespēju apdraudēt demokrātisko valsts iekārtu. Uz šīs informācijas pamata sekojoši tiek pieņemts lēmums, piemēram, aizliegt ieceļošanu Latvijā. Šajā regulējuma faktiski nepastāv problēmas tā piemērošanā, jo visas personas, kas pārsūdz iestādes lēmumu tiesā, faktiski norāda uz tiem apstākļiem, kas nav izņēmuma tvērumā, tāpēc tiesu praksē ir ļoti daudz daudzveidīgu nolēmumu.

Tā, piemēram, Administratīvās rajona tiesa taisīja spriedumu, kurā Krievijas pilsoņiem (ģimene) tika izvērtēta atbilstība bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanai.¹⁰⁶ Spriedumā tiesa secināja, ka pieteicēji neatbilst bēgļa statusam, taču, izvērtējot alternatīvā statusa iespējamu piešķiršanu, nonāca pie secinājuma, ka tas ir piešķirams visiem, izņemot tēvu. Pamatojums

¹⁰⁴ Latgales rajona tiesas spriedums lietā Nr. 18230006923.

¹⁰⁵ Imigrācijas likums. Pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68522-imigrācijas-likums>

¹⁰⁶ Administratīvās rajona tiesas 2024. gada 1. marta spriedums pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/526451.pdf>

šādam secinājumam izriet no apstākļa, ka patvēruma likuma 46. panta pirmās daļas normas ir jāinterpretē kopsakarā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīvas 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (Kvalifikācijas Direktīva) 17. panta pirmās daļas b) apakšpunktu, kas paredz, ka trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku izslēdz no to personu loka, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, ja ir nopietni iemesli uzskatīt, ka viņš izdarījis smagu noziegumu. Pieteicējs (tēvs) pieteikumā norādīja uz viņam izvirzīto apsūdzību krimināllietā, , tāpēc tiesa, izvērtējot šo apstākli kopsakarā Valsts drošības dienesta atzinumu un Patvēruma likuma 46. panta pirmās daļas 4. punktā paredzēto apstākļu pastāvēšanu (alternatīvo statusu nepiešķir, ja ir pamats uzskatīt, ka persona rada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai). Līdz ar to uzskatāmi redzama paš aizsargājošās demokrātijas principa piemērošana šajā gadījumā, jo tiek ierobežotas cilvēka pamattiesības, liedzot uzturēšanos Latvijā, taču vienlaikus šādā veidā tiek nodrošinātas valsts demokrātiskās aizsardzības intereses. Svarīgi atzīmēt arī to, ka pamattiesības ar šiem grozījumiem netiek ierobežotas pavisam, bet tikai uz noteiktu laiku, turklāt arī ietverot izņēmumu gadījumus, kad tomēr Krievijas vai Baltkrievijas pilsonis varēs saņemt termiņuzturēšanās atļauju, piemēram, to pašu starptautisko aizsardzību. Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājaslapā ir atrodama norāde par to, ka 998 Krievijas pilsoņiem tika piešķirta termiņuzturēšanās atļauja.¹⁰⁷ Tāpēc ir diezgan uzskatāmi redzams, ka pat ar šādiem ierobežojumiem, pastāv situācijas un gadījumi, kad tiek atļauts uzturēties Krievijas pilsoņiem. Līdz ar to ir redzams, ka paš aizsargājošās demokrātijas principa saturs atklājas, kad tiek analizēts regulējuma mērķis un samērīgums, kas šajā gadījumā apliecinās ar minēto statistiku, proti, pastāv tāds regulējums, kas sniedza alternatīvas tiesību iegūšanas opcijas. Vienlaicīgi jānorāda, ka autors pārstāv domu par to, ka konkretizējot paš aizsargājošo demokrātijas principu katrā gadījumā nav automātiski jāpieņem lēmums, kurš liekas visizdevīgākais valstij. Ja ir iespējams nodrošināt valsts interešu aizsardzību vienādā līmenī, bet tajā pat laikā panākt, lai tiek ievērotas vismaz kādā daļā personas tiesības, tad šāds iznākums pašsprotami būtu optimālāks. Autoram šķiet, ka ne vienmēr tiesību piemērotājs vai likumdevējs to apzinās.

Vienā citā Administratīvās tiesas spriedumā lietā Nr. A42-01578-24/18 pieteicējs pieteikumā norādīja, ka viņam draud vajāšana Krievijā, jo viņš nekad nav slēpis savu nosodījumu par Krievijas iebrukumu Ukrainā, viņa pārliecība šajā jautājumā ir stingra. Tiesai spriedumā bija jānoskaidro, vai pieteicējs Krievijā tiek vai varētu tikt vajāts politisko uzskatu

---

¹⁰⁷ <https://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika-uzturesanas-atlajas-2023-0>

dēļ. Tiesa norādīja, ka, lai arī Krievijā pēdējo gadu laikā ir pastāvīgi pasliktinājusies cilvēktiesību situācija un 2021. gadā tika novērota vēl nepieredzēta sistemātiska vēršanās pret politisko opozīciju, pilsonisko sabiedrību, cilvēktiesību aizstāvjiem, plašsaziņas līdzekļiem un žurnālistiem, kā arī valstī pieauga dezinformācija, koncentrējoties uz apsūdzībām par „Rietumu iejaukšanos” minētajā gadījumā tiesa nekonstatē, ka pieteicējs būtu publiskojis pastāvošajai varai Krievijā nevēlamu informāciju, kā arī nevar konstatēt, ka pieteicējs ir piederīgs kādai no iepriekš minētajām grupām.¹⁰⁸ Līdz ar to tiesa izvērtējumu veica, novērtējot, vai bailes ir objektīvi pamatotas, jāanalizē situācija valstī, no kuras persona bēg, kā arī jāvērtē pieteicēja sniegto paskaidrojumu ticamība. Līdz ar to, konstatējot, ka paskaidrojumi ir maz ticami vai tikai hipotētiski, kā arī pieteicēja saistību ar Krieviju, tiesa noraidīja pieteikumu par statusa piešķiršanu.

Protams, turpmāk likumā sekoja vēl vairāki grozījumi, no kuriem plašāku publisko diskusiju izraisīja 2022. gada 22. septembra grozījumi Imigrācijas likumā, kas, citstarp, paredzēja, ka ārzemnieks, kurš ir bijis Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis turpmāk reģistrējot pastāvīgās uzturēšanās atļauju, iesniedz apliecinājumu par valsts valodas apguvi. Šo nosacījumu piemēro uzturēšanās atļaujas reģistrēšanas pieteikumiem, kas iesniegti, sākot no 2023. gada 1. septembra.¹⁰⁹ Kopumā secināms, ka šādi grozījumi norāda uz vienu no pašaisargājošās demokrātijas principa iezīmēm – veikt preventīvus pasākumus, lai novērstu apdraudējumu valsts iekšienē un izvairītos no iespējama teritoriālās integritātes apdraudējuma.

Šie likuma grozījumi veidoja lielu sašutumu to cilvēku grupās, kas pierada iepriekš saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju atvieglotā kārtībā. Grozījumi paredzēja, ka Krievijas pilsoņiem, kas ir saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, tās ir derīgas līdz 2023. gada 1. septembrim. Minētā likuma pārejas noteikumu 58. punkts paredz, ka Latvijā dzīvojošajiem Krievijas pilsoņiem, kuri iepriekš bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, tāpat kā citiem ārzemniekiem, lai saņemtu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, ir jāapliecina valsts valodas apguve.¹¹⁰

Grozījumu anotācijā norādīts, ka ar šiem grozījumiem tiek apturēta termiņuzturēšanās atļauju pagarināšanas iespēja Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem, kas saņēmuši uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz veiktajām investīcijām vai iegādājoties nekustamo īpašumu Latvijā.

---

¹⁰⁸ Administratīvās rajona tiesas 2024. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. A420157824.

¹⁰⁹ Likumprojekta “Grozījumi Imigrācijas likumā” anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/5D8E5D7B4C947133C22588BD0037E1BA?OpenDocument> [aplūkots 09.12.2024.] <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/5D8E5D7B4C947133C22588BD0037E1BA?OpenDocument>

¹¹⁰ 2022. gada 22. septembra grozījumi Imigrācijas likumā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/335817-grozijumi-imigracijas-likuma> [aplūkots 12.12.2024.]

Vienlaikus tiek noteikti izņēmumi, proti, iespēja izsniegt termiņuzturēšanās atļaujas, pamatojoties uz ģimenes apvienošanu, starptautisko aizsardzību, nodarbinātību, kas ir noteikta ar Eiropas Savienības tiesību aktiem, valsts interesēm vai humāniem apsvērumiem”.¹¹¹ Proti, likumdevējs, atsaucoties uz pašaizsargājošās demokrātijas elementu – demokrātisko tiesisko valsti, uzlika ierobežojumus tās valsts pilsoņiem, kas tieši apdraud Latvijas valsts drošību. Jau iepriekš tika minēts, ka pašaizsargājošās demokrātijas saturam ir raksturīgi piemērot preventīvus pasākumus, proti, ierobežojot Latvijā Krievijas pilsoņu uzturēšanos. Vienlaicīgi jānorāda, ka likumdevējs ir ievērojis samērīguma principu un noteicis ierobežojumus ar izņēmumiem, neaizskarot, piemēram, no Satversmes 96. panta izrietošās tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību.

Un arī šajā gadījumā tieši Valsts drošības dienests ir institūcija, kas izvērtējot individuālos apstākļus, konstatē vai nekonstatē konkrētā indivīda iespēju apdraudēt demokrātisko valsts iekārtu. Uz šīs informācijas pamata sekojoši tiek pieņemts lēmums, piemēram, aizliegt ieceļošanu Latvijā.

Par Imigrācijas likuma 2022. gada 22. septembra grozījumiem, Satversmes tiesa skatīja apvienoto lietu Nr. 2023-04-0106, kurā konstatēja, ka Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts atbilst Satversmei un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Spriedumā Satversmes tiesa konstatēja pašaizsargājošās demokrātijas elementu, proti, likumdevējs ņēma vērā ģeopolitisko kontekstu un riskus, ko var radīt personas, kuru pilsonības valsts ir Krievija. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir saistīts ar drošības risku mazināšanu un ir vērsts uz demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzību. Lai arī apstrīdētā norma, kā to secināja Satversmes tiesa, pieteikuma iesniedzējam ierobežo no Satversmes 96. panta izrietošās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītīmie mērķi ir demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzība, kuriem Satversmes tiesa nekonstatēja saudzējošāku līdzekli, ar kuru varēja sasniegt pamattiesību ierobežojuma legītīmos mērķus vismaz tādā pašā kvalitātē.

Papildu jānorāda, ka Satversmes tiesa ļoti veiksmīgi norādīja uz to, ka ir nepieciešams sniegt kontekstu, kāpēc tieši konkrētai Krievijas pilsoņu grupai tika piemērots ierobežojums, kas ir pamatots ar demokrātijas aizsardzību. Proti, Satversmes tiesa norādīja, ka Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmajai daļai nebija mērķa radīt atvieglotu kārtību pastāvīgās uzturēšanās

---

¹¹¹ Likumprojekta “Grozījumi Imigrācijas likumā” anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/5D8E5D7B4C947133C22588BD0037E1BA?OpenDocument> [aplūkots 12.12.2024.]

atļaujas iegūšanai tieši bijušajiem Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem, jo minētā tiesību norma neizcēla šīs personas kā īpašu grupu un vienlīdz attiecās uz visiem ārzemniekiem.¹¹² Proti, konkrētais pamattiesību ierobežojums ir attiecināts uz to personu grupu, kura ir ievērojami lielāka par otru grupu un kurā ietilpstošās personas pastāvīgās uzturēšanās atļauju varēja iegūt atvieglotā kārtībā tikai tāpēc vien, ka ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi.

Administratīvās rajona tiesas 2024. gada 10. maija spriedumā tiesa skatīja lietu par uzturēšanās tiesību saglabāšanu. Lai konstatētu, vai pieteicēja bailes no vajāšanas politisko uzskatu dēļ ir objektīvi pamatotas, tiesai ir jāvērtē pieteicēja individuālais gadījums.

Pieteicējs ir norādījis, ka pārvalde nav vērtējusi pieteicēja tiesību uz privāto dzīvi aizskārumsamērīgumu, tostarp, ievērojot, ka pieteicējs Latvijā uzturas kopā ar māti, kas pastāvīgi dzīvo Latvijā, kā arī īpašuma tiesību aizskārumsam.

Tiesa norāda, ka pieteicējam netiek atņemtas tiesības uz īpašumu, bet tikai tiek ierobežota iespēja to izmantot. Nekustamā īpašuma lietošana nav vienīgais tā izmantošanas veids, pieteicējs joprojām var izmantot savas īpašuma tiesības, piemēram, nekustamo īpašumu izīrējot un gūstot finansiālu ieguvumu. Turklāt pieteicējs ir tiesīgs arī īstenot savas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu ar pilnvarotās personas starpniecību.¹¹³

Līdz ar to ir redzams ka ierobežojot personas iespēju uzturēties attiecīgajā valstī, no piemērotā paš aizsargājošās demokrātijas principa neizriet citu personas tiesību samazināšana līdz nullei. Proti, pieteicējs var arī turpmāk izmantot savu īpašumu Latvijā.

3.4. Mediju politika un propaganda.

Horvātijas Republikas Konstitucionālās tiesas tiesnesis Andrejs Abramovičs (*Andrej Abramovič*) pauda viedokli, ka Eiropas Savienība, aizliedzot tādus medijus kā *Russia Today France*, ir rīkojusies pretēji pamattiesībām – it īpaši tiesībām uz demokrātisko izteiksmes brīvību, jo demokrātijai ir jāspēj paļauties uz vēlētajū spēju nošķirt propagandu no kvalitatīvas informācijas, jo citādi demokrācija nespētu funkcionēt.¹¹⁴ Autora ieskatā šāds pieņēmums varētu darboties valstīs, kur ir spēcīga un vienota vēlētajū grupa. Gadījumā, kad sabiedrība ir sašķelta un to palīdz vēl vairāk noskaņot agresorvalsts, paļaušanās tikai uz vienu vēlētajū grupu varētu būt pārlieku naiva.

Minētajā Eiropas Savienības Vispārējās tiesas (turpmāk – tiesas) 2022. gada 27. jūlija spriedumā lietā T-125/22 tika skatīta lieta par Eiropas Savienības Padomes (turpmāk – Padome) 2022. gada 1. marta lēmumu 2022/351 un Padomes 2022. gada 1. marta Regulu 2022/350.¹¹⁵

¹¹² Izcelt ST sprieduma specifisku punktu

¹¹³ ART 2024. gada 10. maija spriedums

¹¹⁴ <https://juristavards.lv/doc/282053-atskats-uz-satversmes-tiesas-starptautisko-konferenci/>

¹¹⁵ EST spriedums 2022. gada 27. jūlija lietā

Padome *Russia Today France* ierobežojošu prasītāju lēmumu pieņēma reaģējot uz Krievijas militāro agresiju Ukrainā, kā arī ar mērķi novērst propagandas un dezinformācijas izplatīšanos no Krievijas netieši kontrolētiem plašsaziņas līdzekļiem.

Tiesa uzsvēra, ka Padomei ir plaša rīcības brīvība ierobežojošu lēmumu noteikšanā, kurus Savienība pieņem kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā. Svarīgs akcents tika veidots arī uz to faktu, ka nav nepieciešams gaidīt, kad nacionālā līmenī būtu pieņemti līdzvērtīgi ierobežojumi, tāpēc bija jārīkojas ātri, lai tiktu mazāk kaitēts sabiedrības drošībai.

Autora ieskatā spriedumā ir arī atrodama ļoti tuva paš aizsargājošās demokrātijas principa idejai norāde par to, ka iecietība pret visiem cilvēkiem un viņu vienlīdzīgas cieņas ievērošana ir demokrātiskas un plurālistiskas sabiedrības pamats. No tā izriet, ka principā demokrātiskās sabiedrībās var uzskatīt par nepieciešamu sankcionēt, pat novērst visus izteiksmes veidus, kas sēj, kurina, veicina vai attaisno naidu, kurš balstīts uz neiecietību, vardarbības pielietošanu un slavināšanu, ja tiek nodrošināts, ka saistošās “formalitātes”, “nosacījumi”, “ierobežojumi” vai “sankcijas” ir samērīgas ar izvirzīto leģitīmo mērķi.¹¹⁶

Likumdevējs un tiesību piemērotājs pēdējos gados aktīvi ir cīnījies ar Krievijas izplatīto propagandu. Ir vērts atzīmēt grozījumus Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā. Tā, piemēram, ar 2022. gada 24. septembra grozījumiem tika novērsts regulējuma trūkums, kurš tieši apdraudēja Latvijas iekšējo drošību. Kā norādīts likuma grozījumu anotācijā, spēkā esošais (uz to brīdi – 16.06.2022.-23.09.2022. redakcija) normatīvais regulējums paredz, ka ir atļauts izsniegt apraides atļauju tādu televīzijas programmu apraidei, kuras izslēgtas no Latvijā retranslējamo audio un audiovizuālo programmu saraksta pat tad, ja šīs programmas jurisdikcijas valsts grauj vai apdraud citas valsts teritoriālo integritāti, suverenitāti vai valstisko neatkarību vai Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (turpmāk – NEPLP) pēdējo piecu gadu laikā pieņēmusi lēmumu par šīs programmas retranslācijas aizliegumu Latvijas teritorijā.¹¹⁷

Tādējādi veidojās situācija, ka NEPLP ierobežoja televīzijas programmu retranslāciju Latvijas teritorijā no citām valstīm, kas izpaudās kā paš aizsargājošās demokrātijas principa pielietošana ar nolūku aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu pret dezinformāciju, bet pēc tam šo programmu īpašnieki vai pārstāvji varēja iesniegt NEPLP iesniegumu apraides atļaujas saņemšanai konkrētās programmas veidošanai Latvijas teritorijā.¹¹⁸ Tātad iepriekš šādos

---

¹¹⁶ Turpat 134.punkts

¹¹⁷ 2022. gada 24. septembra grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā

¹¹⁸ Anotācija

<https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/F2A1103BE5EE55A3C22588BD003AF457?OpenDocument>

gadījumos nebija tiesiska instrumenta, kā nodrošinātu, ka konkrētajā programmā netiks būtiski pārkāpti normatīvie tiesību akti, kā arī netiks veiktas informācijas operācijas hibrīdkara apstākļos (netiks veikta dezinformācijas izplatīšana).

Tādējādi ir redzams, ka visi tie ārvalstu, citstarp, Krievijas dezinformācijas un agresīvās propagandas izplatītāji Latvijā, kuriem bija piemērots aizliegums retranslēt savu saturu, varēja to tiesiski darīt. Šāds normatīvais regulējums tieši apdraudēja nacionālo drošību. Normatīvā regulējuma nepilnība tika novērsta piemērojot pašaizsargājošās demokrātijas principa izrietošo demokrātijas aizsardzību. Personas pamattiesības retranslēt noteikto saturu atkal tiek ierobežotas, taču vienlaikus ar to tiek nodrošināta kontrole par to informāciju, kas tiek izplatīta televīzijas programmās. Līdz ar to šeit noteikti ir redzams, ka sabiedrības intereses prevelē par peronas, kurai jau iepriekš ar NEPLP lēmumu tika noteikts aizliegums retranslēt Latvijas teritorijā, tiesībām.

Attiecībā uz medijiem un propagandas apmēru, ir jāsecina, ka pēc COVID-19 pandēmijas sākuma Krievija bija īpaši aktīva savu maldīgo naratīvu izplatīšanā uz Eiropas Savienības mediju lauku. Kopumā NEPLP ierobežojusi piekļuvi 132 tīmekļa vietnēm, ierobežojot vairāk nekā 300 satura straumēšanas avotus.¹¹⁹ Propagandas saturā parasti tika izplatītas ziņas par to, ka Eiropas institūcijas netiek galā ar pandēmijas sekām.

Administratīvās rajona tiesas spriedumā lietā Nr. A42-00891-22/15 tiesa analizēja, vai ar pieteicējas darbību ir saskatāmi riski valsts drošībai vai sabiedrības veselībai, kas ir pamats finansējuma apturēšanai.

Šajā spriedumā tiesa pamatojoties uz lietas faktiskajiem apstākļiem, kopsakarā ar Valsts Drošības dienesta atzinumu secināja, manipulatīvi veidota satura izplatīšana neveicina sabiedrības medijpratību un informatīvās telpas drošību. Arī tad, ja šāda rīcība nerasniedz tādu apdraudējuma pakāpi, par ko komercsabiedrībai var tikt piemērots kāds sods, un konstatējams salīdzinoši mazāks apdraudējums, šāds uzņēmums nav atbalstāms no valsts puses ar finansējumu tā darbībai.¹²⁰ Šajā spriedumā tiesa faktiski vērtēja lietas apstākļus kontekstā, jo daudzas darbības, kas tika veiktas agrāk no pieteicējas puses, tika vēlāk pārdotas pieteicējas biznesa partnerim.

Viens no strīdīgākajiem gadījumiem mediju sfēras tiesu praksē ir saistīts ar SIA „TV Rain”. Par tās apraides anulēšanu tika plaši rakstīts medijos, tāpēc šis gadījums iedalīja cilvēkus divās grupās, kur vieni uzskatīja, ka pamatoti tika anulēta apraides atļauja, bet citi atkal varētu tiekties aizsargāt, skaidrojot, ka tiesa pārāk strikti un tendenciozi vērtēja faktiskos

¹¹⁹ <https://www.neplp.lv/lv/media/7881/download?attachment>

¹²⁰ <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/493090.pdf>

apstākļus.¹²¹ Īsumā spriedums ir par to, ka pieteicēja salīdzinoši īsā laikā vairākkārt izdarīja administratīvos sodus, par ko vēlāk saņēma NEPLP lēmumu par apraides atļaujas anulēšanu. Pieteicēja pieļāva sekojošus pārkāpumus: tika demonstrēti raidījumi, kuros Krievijas bruņotie spēki tika dēvēti kā „mūsu armija”, Krimas pussala iekrāsota kā Krievijai piederoša teritorija, tika minēti aicinājumi palīdzēt Krievijas bruņoto spēku nodrošināšana ar nepieciešamo aprīkojumu.

Tiesa secināja, ka tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas, jo tās paredz ierobežot Satversmes 116. pants likumā paredzētajos gadījumos.

Tiesai nav šaubu, ka aicinājums sniegt materiālo atbalstu, vācot un nododot mantas ar mērķi sniegt materiālo palīdzību notiekošā bruņotā konfliktā iesaistītai pusei, kuras darbība ir vērsta pret kādas valsts teritoriālo neaizskaramību un politisko neatkarību, apdraud valsts drošību.¹²² Tātad ierobežojums bija nepieciešams, lai varētu īstenot paš aizsargājošās demokrātijas mērķi – aizsargāt drošību.

3.5. Valsts noziegumi, spiegošana.

Tāpat ir vērts aplūkot Senāta spriedums par to, ka pieteicējs pārsūdzēja lēmumu par viņa aizliegumu izbraukt no Latvijas vienu gadu. Šajā spriedumā ir novērojama principu kolīzija¹²³

Šī lietā ir interesantas no tāda aspekta, ka pieteicējs nevarēja saprast, kāpēc viņam tiek piemērots divas reizes drošības līdzeklis. Proti, viens no kriminālprocesa izrietošs, bet otrs, kas tika pieņemts ar Iekšlietu ministra lēmumu, proti, par aizliegumu izceļot no Latvijas Republikas.

Šajā lietā, kā jau daudzās citās, lēmums tika pieņemts, pamatojoties uz dienesta sagatavoto atzinumu. Dienests atzinumā ir identificējis pieteicēja darbības un izdarījis secinājumus par pieteicēja radīto apdraudējumu nacionālajai drošībai. Konkrētajā gadījumā konstatētā apdraudējuma novēršanai par atbilstošu un nepieciešamu atzīstama pieteicēja tiesību izceļot no Latvijas ierobežošana.¹²⁴

Ministrijas pārstāve atzina, ka pēc dienesta atzinuma saņemšanas Iekšlietu ministrs izvērtē tā pamatotību. Nepieciešamības gadījumā Iekšlietu ministrs varot pieprasīt valsts drošības iestādēm papildu pamatojumu un paskaidrojumus par nepieciešamību noteikt izceļošanas aizliegumu.¹²⁵ Autors iepazīstoties ar tiesu praksi šajās lietās nekonstatēja, ka Iekšlietu ministrs būtu kādreiz izmantojis šajās piešķirtās tiesības. No tā izriet secinājums, ka

¹²¹ <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/510506.pdf>

¹²² <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/510506.pdf>

¹²³ <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/518291.pdf>

¹²⁴ Turpat

¹²⁵ Turpat

Valsts drošības iestādes strādā nevainojami, vai arī Iekšlietu ministrs reti apšaubā nepieciešamību lietā ievākt papildus pierādījumus pirms lēmuma pieņemšanas.

No sprieduma izriet secinājums, ka dienests vērtē izceļošanas aizlieguma samērīgumu, apsverot iespējamo personas pamattiesību aizskārumu un izdarot vērtējumu par sabiedrības ieguvumiem. Līdz ar to ir redzams, ka, piemērojot paš aizsargājošo demokrātijas principu, tiek vērtēts samērīgums, lai tiesību ierobežojumi nekaitē vairāk par mērķi, kuru dienests ir vēlējis aizsargāt.

Iepazīstoties un izvērtējot dienesta atzinumu un materiālus, kas izmantoti tā sagatavošanai, Senāts atzīst, ka tajos ir ietvertas ziņas, kuru atklāšana varētu radīt Latvijas nacionālās drošības apdraudējumu. Kā tiesas sēdē uzsvēris dienesta pārstāvis, tas var nodarīt kaitējumu ne vien dienesta, bet arī citu valsts drošības iestāžu darbības efektivitātei un sekmīgai uzdevumu veikšanai. Senātam nerodas šaubas, ka šajā gadījumā ierobežojums ir pamatots un nepieciešams.¹²⁶ Autors apzinās nepieciešamību saglabāt dienesta darbības, taktiku un metodes noslēpumā, taču vienlaikus ir saprotams personas mulsums brīžos, kad nav iespējams iepazīties ar to, kas faktiski norāda par apstākļiem, kuru dēļ tiek piemērots ierobežojums.

3.6. Ekonomika un sankcijas.

Kopš 2014. gada Eiropas Savienība pakāpeniski noteica ierobežojošus pasākumus pret Krieviju, reaģējot uz nelikumīgo Krimas aneksiju, pilna mēroga iebrukumu Ukrainā un Ukrainas reģionu nelikumīgo aneksiju. Līdz šim pieņemtas 14 sankciju paketes, kas ir paredzētas, lai vājinātu Krievijas ekonomisko pamatu.¹²⁷ Līdz ar to visa Eiropas Savienība nostājās vienoti par to, lai pēc iespējas ātrāk panāktu Krievijas nespēju turpināt karu Ukrainā. Vienlaicīgi ir personas, kas izmanto šādus brīžus, lai vēl vairāk piepelnītos, piedāvājot noslēgt darījumus, kas apiet Eiropas Savienības sankcijas.

Likumdevējs šajā sakarā ar 2023. gada 11. oktobra grozījumiem likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” ir paredzējis nodrošināt informācijas pieejamību par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā reģistrēto tiesību subjektu vai personu, par kurām ziņas ierakstītas vai reģistrētas kādā no Uzņēmumu reģistra vestajiem reģistriem tiešu un netiešu sasaisti ar sankciju subjektiem, pret kuriem attiecas starptautiskās, nacionālās sankcijas vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstu sankcijas.¹²⁸

Ar šīm izmaiņām faktiski tiek nodrošināta ātrāka un pārredzamāka informācijas iegūšana visiem interesentiem, kas vēlētos, piemēram, iegādāties to vai citu īpašumu. Tas savukārt ir

---

¹²⁶ Turpat

¹²⁷ <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/sanctions-against-russia/>

¹²⁸

vieglāks veids kā apzināt un kontrolēt šos īpašumus, neļaujot veikt darījumus, kas būtu pretrunā noteiktajām sankcijām.

Administratīvā rajona tiesa lietā Nr. A42-00061-24/29 izskatīja, vai pieteicējai ir tiesības uz izmaiņu reģistrēšanu komercreģistrā norādītajā informācijā par pieteicējas patiesajiem labuma guvējiem.

Tiesa secināja, ka Ievērojot pret personu vērstās sankcijas, viņa īpašumtiesības (arī netiešās īpašumtiesības jeb viņa kontrolē esošās kapitāla daļas) kā civiltiesiskais resurss ir iesaldētas. Turklāt jāņem vērā, ka uz civiltiesiska darījuma pamata mainot komercsabiedrības patieso labuma guvēju, varētu tikt slēpta personas patiesā kontrole un sankcionēta persona turpinātu gūt labumu no tādas komercsabiedrības kontroles, uz kuru attiecas Regulas Nr. 269/2014 2. pants. Jebkura komercsabiedrība darbojas vienīgi un tikai sava patiesā labuma guvēja labā. Ievērojot minēto un to, ka pieteicējas pieteiktās izmaiņas patieso labuma guvēju sastāvā tika pieteiktas saistībā ar personu, kas ir iekļauta starptautisko sankciju sarakstā, tās nav reģistrējamas.¹²⁹

Taču šī sprieduma faktisko apstākļu komplikētība saistās ar to, ka tiesai bija jānoskaidro, vai sankcionētas personas līdzekļu iesaldēšanas prasība ir attiecināma uz pieteicēju. Tiesa izmantojot funkcionālās interpretācijas metodi, regulas prasību interpretēja tādējādi, lai tām būtu lietderīga iedarbība. Proti, interpretācija, kas pieļautu apiet regulas minētos pasākumus un darītu pieejamus līdzekļus sankcionētai personai, būtu acīmredzamā pretrunā šīm regulas prasībām un neatbilstu tās mērķiem.¹³⁰

Papildus tiesa pēc būtības pielietoja pašaizsargājošās demokrātijas principu, argumentējot, ka pieteicējai noteiktais ierobežojums skar tiesības uz īpašumu un tiesības brīvi veikt profesionālo darbību, kas, protams, rada pieteicējai kaitējumu, taču mērķis aizsargāt Ukrainas teritoriālo integritāti, suverenitāti un neatkarību attaisno negatīvās sekas attiecībā uz atsevišķām personām, kuras var nebūt atbildīgas par situāciju, kuras dēļ tika noteiktas sankcijas. Šajā gadījumā pašaizsargājošās demokrātijas princips tika piemērots ar mērķi aizsargāt ne tikai Latvijas demokrātisko sistēmu, bet arī uz citas valsts demokrātijas aizsardzību (Ukrainas). Latvijas demokrātija šajā gadījumā tika aizsargāta tādā veidā, ka netiek atļauta uzņēmējdarbība, kas tiek īstenota ar Krievijas patiesā labuma guvēju.

3.7. Vēlēšanu un biedrošanās tiesības

Atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likuma 17. panta piektajai daļai lēmumu par atteikumu izdarīt ierakstu reģistrā pieņem, ja citstarpt statūtos noteiktais mērķis ir pretrunā ar

---

¹²⁹ <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/529013.pdf>

¹³⁰ Tupat

Satversmi, likumiem vai Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem. Proti, šajā pantā ir iestrādāts paš aizsargājošās demokrātijas koncepts.

Tiesu praksē ir arī atrodams piemērs, kur tiesa tieši atsaucās uz paš aizsargājošās demokrātijas principu. Administratīvās apgabaltiesas spriedumā lietā Nr. A420367014 pieteicēja vēlējās dibināt biedrību, kuras mērķis bija attīstīt un aizsargāt Latvijas krievu kopienu atbilstoši vispārztātajiem principiem un starptautisko tiesību normām cilvēktiesību jomā, cienot etnisko daudzveidību un noliedzot jebkāda etniskā vai valodiskā pārākuma pieļaujamību.¹³¹ Administratīvā rajona tiesa apmierināja pieteicēja prasījumu daļā, lai gan Uzņēmumu reģistrs sniedza izsmelošu argumentu izklāstu par to, kāpēc minētās biedrības statūti ir pretēji valsts nepārtrauktības doktrīnai, kas vistiešākajā veidā ir drauds demokrātiskas iekārtas uzturēšanai. Partijas statūtos norādītais mērķis visiem nepilsoņiem piešķirt Latvijas pilsonību un akcentētā piederība „vienotajai krievu pasaulei” ir kļedoši brīdinājuma faktori, kuriem rajona tiesa nepievērsa uzmanību, pamatojot spriedumu ar to, ka reģistra aizliegums ir pretējs tiesiskās paļāvības principam un vienlīdzības principam, kā arī biedrības mērķtiecība veikt izmaiņas Latvijas normatīvajos aktos ir valsts demokrātijas dabīga izpausme un tās izmantošana pārsūdztētā lēmuma pamatošanai ir pretrunā demokrātiskās iekārtas principam.¹³² Līdz ar to izveidojās diezgan savdabīga situācija, kur reģistrs pamatoja aizliegumu ar to, ka šādā viedā tiek stiprināta valsts demokrātiskā iekārta, savukārt tiesa nolēma, ka tieši aizliegums ir iemesls, kas kaitē demokrātiskas iekārtas darbībai. Proti, šajā lietā uzskatāmi parādījās paš aizsargājošās demokrātijas divējādā daba, kad tā izmantošana teorētiski var gan kaitēt demokrātijai, gan to nostiprināt. Svarīgi ir vienmēr saprast, vai konkrētajos faktiskajos apstākļos ir ievērots samērīgums.

Apgabaltiesa pirmās instances tiesas secinājumus atzina par kļūdainiem un norādīja, ka lietās par labvēlīga obligātā administratīvā akta izdošanu tiesai pašai ir jāizvērtē visi apstākļi, kas saistīti ar labvēlīgā administratīvā akta izdošanu. Līdz ar to nav pietiekami atsaukties, ka iestāde, tiesas ieskatā, nav pietiekami argumentējusi to, vai strīdus biedrības mērķi ir pretrunā demokrātijas principiem. Tiesai pašai ir jāveic šāds izvērtējums, tomēr pirmās instances tiesa šajā lietā to nav darījusi.¹³³ Tādā veidā konstatējams, ka tiesai pašai ir jāizvērtē, vai konkrētajā gadījumā ir pamatoti uzskatīt biedrību par demokrātisko iekārtu apdraudošu.

Papildus tiesa norāda, ka vispārīgi apstākļi, ka biedrības mērķis ir panākt izmaiņas tiesiskajā regulējumā, pats par sevi nevarētu būt iemesls, lai tāpēc par samērīgu uzskatītu

¹³¹ <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/272659.pdf>

¹³² Turpat

¹³³ Norādīt konkrētu punktu

biedrošanās brīvības ierobežojumu. Tomēr apgabaltiesa uzskata, ka nevar neņemt vērā apstākli, ka konkrētajā gadījumā strīdus biedrības mērķi (uzdevumi) ir nevis vienkārši pretrunā likumam vai vērsti uz likuma grozīšanu, bet vienlaikus pretrunā Satversmes pamatvērtībām un konstitucionāla ranga normām, turklāt tādām, kas ietveras Satversmes kodolā. Apgabaltiesas ieskatā, situācija, kad biedrības statūtos izvirzītie mērķi ir pretrunā Satversmes kodolam, ir nošķirama no situācijas, kad biedrības statūti ir pretrunā kādām zemāka juridiskā ranga normām un neskartu Satversmes kodolu.¹³⁴

Attiecībā uz likumdevēja jauninājumiem var minēt arī vienu no šī brīža pasaules aktualitātēm – dziļviltojumu tehnoloģija. Šo likumdošanas iniciatīvu grozījumiem iesniedza Valsts prezidents E. Rinkēvičs, kurš savā iniciatīvā minēja, ka apzināti nepatiesas diskreditējošas informācijas izgatavošana vai izplatīšana pat valsts augstāko amatpersonu amata kandidātiem saistītā ar šo amatpersonu ievēlēšanas, iecelšanas vai apstiprināšanas procesu, izmantojot dziļviltojumu tehnoloģiju, var radīt būtisku vai pat neatgriezenisku kaitējumu gan Latvijas valsts nacionālajām interesēm, gan sabiedrības interesēm.¹³⁵

Šobrīd Latvijas tiesu praksē nav bijis neviens gadījums par dziļviltojuma izmantošanu, taču tas ir salīdzinoši jauns fenomēns, kas noteikti pēc kāda laika parādīsies arī Latvijā. Kā jau iepriekš tika minēts, tādi gadījumi ir pieredzēti citās valstīs. Jāpieņem, ka tas kļuva par katalizatoru, lai arī Latvijā jau preventīvi piemērot likuma normu, kas aizliedz šāda līdzekļa piemērošanu priekšvēlēšanu aģitācijas periodā vai vēlēšanu dienā. Vienlaikus autora ieskatā dziļviltojumu izmantošana pretēji valsts un sabiedrības interesēm ir iespējams īstenot arī ārpus vēlēšanu perioda, tāpēc būtu nepieciešams visaptverošāks regulējums, kas vispirms norādītu atbildību par valsts interešu apdraudēšanu, kad no dziļviltojuma satura var izsecināt apzinātu mērķi kaitēt demokrātiskas valsts interesēm. Ir neapšaubāmi, ka lielākā daļa cilvēku ir tendēti ticēt tam, ko redz savām acīm, tāpēc, piemēram, informācija par iespējamu konflikta eskalāciju starp valstīm var radīt ļoti lielu sabiedriskās sašutumu un spriedzes pieaugumu. Protams, pastāv laikraksti un ziņu kanāli, kas pēc kāda brīža izskaidrotu, ka iepriekš redzētais ir tikai dziļviltojums, taču, autoraprāt, noteiktos gadījumos tas varētu būt jau pārāk vēlu vai vispār nenotrādāt. Par to liecina, piemēram, atgadījums ar vēlēšanām Slovēnijā. Šis gadījums precīzi atspoguļo demokrātijas apdraudējuma līmeni, kādu var radīt viens audioieraksts ar galvenā kandidāta balsi, kurā viņš it kā norāda par vēlēšanu rezultātu viltošanu. Laikraksti nepalīdzēja, jo, autors pieņem, ka cilvēki automātiski pieņēma, ka laikraksti varētu būt uzpirkti. Eventuāli vēlēšanās uzvarēja kandidāta pretinieks, kas atbalstīja ciešākas saites ar Krieviju. Līdz ar to šeit

---

¹³⁴ Turpat

¹³⁵ Latvijas Valsts prezidents. Par priekšlikumu likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 579/Lp14), 2024. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/media/97197/download?attachment>.

ir redzams vistiešākais gadījums, kad būtu jāpiemēro paš aizsargājošās demokrātijas principu, jo apdraudējums ir paredzams un var teorijā graut demokrātisko iekārtu Latvijā.

Ļoti trāpīgi nākotnes vīziju par paš aizsargājošās demokrātijas attīstību komentēja A. Laviņš, norādot, ka paš aizsargājošā demokrācija ir nevis statisks stāvoklis, bet gan nepārtraukts process, kas pastāvīgi jāuzrauga un jāuzlabo. Mūsu paaudze dzīvo nemierīgos laikos, kad Eiropas kopējās vērtības un valstu demokrātiskās iekārtas ir nopietni apdraudētas, savukārt sabiedrības kļūst arvien polarizētākas. Šādā laikā mainās arī tiesu loma. Tas ir lielākais izaicinājums mums kā juristiem un tiesnešiem – aizstāvēt mūsu vērtības ar tiesību spēku”¹³⁶ Autors pilnībā piekrīt minētajai tēzei. Savstarpējā saliedētība un aktīva politiskā un pilsoniskā nostāja ir svarīgas īpašības, kuras ir īpaši vajadzīgas šajos sarežģītajos laikos. Šķiet, ka vienmēr ir kāds, kas parūpēsies par nākotnes Latviju, bet tā ir maldīšanās. Šobrīd ir tendence paļauties uz pēdējo instanci kā glābēju visās dzīves situācijās, taču pareizāk būtu uzņemties biežāk iniciatīvu un tad, iespējams, tiesnesis nemaz nebūs vajadzīgs.

---

¹³⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Satversmes tiesas priekšsēdētājs Eiropas Konstitucionālo tiesu konferences XIX kongresā uzsver ģeopolitiskā konteksta izvērtēšanas nozīmi demokrātijas stiprināšanā. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/satversmes-tiesas-priekssedetajs-eiropas-konstitucionalo-tiesu-konferences-xix-kongresa-uzsver-geopolitiska-konteksta-izvertesanas-nozimi-demokratiyas-stiprinasana/> [aplūkots 13.12.2024.]

SECINĀJUMI

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Pašaizsargājošās demokrātijas princips ir vispārējais tiesību princips, kas tiek konkretizēts katrā konkrētā situācijā.
2. Gan Senajās Atēnās, gan šobrīd pašaizsargājošās demokrātijas princips ierobežo tikai noteiktas cilvēka pamattiesības, bet neskar citas šim cilvēkam piemītošās.
3. Pašaizsargājošās demokrātijas principam ir raksturīga divējāda iedarbība uz demokrātisko iekārtu atkarībā no izvēlētajām tiesību ierobežošanas līdzekļiem, proti, ar to var gan pastiprināt demokrātisko iekārtu, gan to apdraudēt vēl vairāk.
4. Pašaizsargājošās demokrātijas principa piemērošanā ir svarīgs konteksts, norādot, kāpēc tieši noteiktas grupas indivīdiem tiek ierobežotas pamattiesības, bet citas grupas indivīdiem nē, jo pirmšķietami rodas iespāids, ka vienādos apstākļos likumdevējs rīkojas dažādi.
5. Tiesai gadījumos, kad iestāde nav pietiekoši pamatojusi savu lēmumu, kurā tiek konstatēti biedrības mērķi pretrunā demokrātijas principiem, ir jāvērtē gan iestādes pamatojums, gan pašai ir jāveic izvērtējums.
6. Satversmes tiesa pēdējo gadu laikā veic kontroli pār pašaizsargājošās demokrātijas principu izpausmēm, proti, teritoriālās integritātes, latviešu valodas un valsts drošības, veicot kontroli pār likumiem, kas nosaka pamattiesību ierobežojumus.
7. Pašaizsargājošās demokrātijas princips laika gaitā mainās līdz ar sabiedrisko apziņu par tiesiskumu, tāpēc likumdevējam un tiesību piemērotājam ir konstanti jāseko līdz tam, vai pastāvošie ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā tiesiskā valstī.
8. Lai arī salīdzinoši nesen Latvijas Pareizticīgās Baznīcas likums tika papildināts ar norādi, ka tā ir pilnīgi patstāvīga un neatkarīga no jebkādas ārpus Latvijas esošas baznīcas varas, ir nepieciešams apzināties, ka reliģijas jautājums ir viens no Krievijas aktīvāk izmantotajiem instrumentiem, tāpēc nepieciešamība pārskatīt baznīcas darbību ir joprojām aktuāla.
9. Ir nepieciešams veidot atsevišķas iestādes vai deleģēt jau esošās ar pienākumu sekot līdz dziļviltojumiem sociālajos medijos, jo tā savlaicīga nenovēršana var radīt graujošas sekas demokrātiskās valsts iekārtai.
10. Pašaizsargājošās demokrātijas saturiskā puse atklājas likuma anotācijās un tiesas nolēmumos, kad tiek vērtēts tiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis un samērīgums.
11. Nepieciešamība aizsargāties no Krievijas hibrīkara izpausmēm mudinās arī citas valstis vairāk pielietot pašaizsargājošās demokrātijas principu, kas savukārt nozīmē to, ka tuvākajā laikā principam veidosies vienveidīgāka prakse.

12. Krievijas agresija ir nevis vājinājusi, bet tieši otrādi – stiprinājusi valsts valodas un kultūrtelpas attīstību Latvijā.
13. Likumdevējs ļoti piesardzīgi piemēro pašaiszargājošās demokrātijas principu, paredzot iespējamus alternatīvus variantus, kurus cilvēkam, kura tiesības tiek ierobežotas, tāpat ir iespēja izmantot (lai arī ar lielākām grūtībām).
14. Latvijas atrašanās Krievijas interešu sfērā ir faktors, kas izraisa sabiedrībā spriedzi, un tas ir tieši tas, ko Krievija vēlas panākt, tāpēc sabiedrības solidarizēšanās ir spēcīgākais instruments cīņā pret Krievijas agresiju.
15. Ir vērojama pašaiszargājošās demokrātijas principa polarizēšanās.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Grāmatas

- 1) Applebaum A. *Between the East and West: Across the Borderlands of Europe*. Penguin Books, 2015.
- 2) de Morree P. *Rights and Wrongs under the ECHR: The prohibition of abuse of rights in Article 17 of the European Convention on Human Rights*. School of human Rights Research. Intersentia, 2016.
- 3) Diamond L., Plattner M. F., Walker C. (eds.) *Authoritarianism Goes Global: The Challenge to Democracy*. John Hopkins University Press, The National Endowment for Democracy, 2016.
- 4) Ellian A., Rijpkema B. (eds.) *Militant Democracy – Political Science, Law and Philosophy*. Springer, 2018.
- 5) Fukuyama F. *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*. Farrar, Straus and Giroux: New York, 2014.
- 6) Fukuyama F. *The Origins of Political Order: From Prehuman Times to the French Revolution*. Farrar, Straus and Giroux: New York, 2011.
- 7) Lasswell M. *Fight for Liberty: Defending Democracy in the Age of Trump*. PublicAffairs: New York, 2018.
- 8) Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. *Satversmes 1. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014.
- 9) *Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012.
- 10) Rijpkema B. *Militant Democracy: The Limits of Democratic Tolerance*. Routledge, 2018.
- 11) Sajó A. *Militant Democracy and Transition towards Democracy*. In: Sajó A. (ed.), *Militant Democracy*. Utrecht: Eleven International Publishing, 2004.
- 12) *Satversmes tiesas 2016. gada konferences materiālu krājums. Konstitucionālās tiesas aktīvisms demokrātiskā valstī*. Rīga: Latvijas Republikas Satversmes tiesa, 2016.

- 13) Thiel M. (ed). The 'Militant Democracy' Principle in Modern Democracies. Ashgate, 2009.
- 14) Tyulkina S. Militant Democracy: Undemocratic political parties and beyond. Routledge, 2015.

Periodika

- 15) Bakumov O. The Concept of 'Militant Democracy' in the Context of Russia's Armed Aggression Against Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe, 2023, No. 4(21).
- 16) Brante I. Jānis Čakste un mūsdienu politikas reālījas. Jurista Vārds, 30.09.2014., Nr. 38 (840).
- 17) Lielbriede L. Atskats uz konferenci "Advokātu loma tiesas procesu efektivizācijā". Jurista Vārds, 04.04.2023., Nr. 14/15 (1280/1281).
- 18) Loewenstein K. Militant Democracy and Fundamental Rights, II. The American Political Science Review, Vol. 31, No. 4, 1937.
- 19) Paegļkalna L. Latvijas demokrātijas paš aizsardzība. Jurista Vārds, 04.06.2024., Nr. 23 (1341).
- 20) Shultz D. Who controls the past controls the future: How Russia uses history for cognitive warfare. NATO Defense College, Outlook, December 2023, No. 4.
- 21) Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. Atskats uz Satversmes tiesas starptautisko konferenci. Jurista Vārds, 04.10.2022., Nr. 40 (1254).

Latvijas normatīvie akti

- 22) Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>.
- 23) Saeimas kārtības rullis. Pieņemts: 28.07.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57517-saeimas-kartibas-rullis>.

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

- 24) Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, 04.11.1950

Latvijas tiesu prakse

- 25) Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2024. gada 12. jūlija spriedums lietā Nr. 2023-15-01.
- 26) Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2024. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. 2022-45-01.
- 27) Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-25-01.
- 28) Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2001-04-0103.

Eiropas Savienības un starptautisko tiesu prakse

- 29) Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006. gada 16. marta spriedums lietā Ždanoka pret Latviju, pieteikuma Nr. 58278/00.
- 30) Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 14. marta spriedums lietā Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia, pieteikuma Nr. 26,261/05 un 26,377/06.

Avoti internetā un citi avoti

- 31) Balodis K. Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē, 2015. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/runas-un-raksti/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [aplūkots 16.12.2024.]
- 32) European Union Agency for Asylum. The Russian Federation – Political opposition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. Pieejams: https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2022_12_EUAA_COI_Report_Russian_Federation_Political_opposition.pdf [aplūkots 16.12.2024.]
- 33) Hudenko K. “Patriarhs Kirils sludina iznīcināšanas karu.” Kurajevs par bausli “Tev nebūs nokaut”, Krieviju un pareizticību Latvijā. Pieejams: <https://www.delfi.lv/51042943/arzemes/120053075/patriarhs-kirils-sludina-iznicinasanas-karu-kurajevs-par-bausli-tev-nebus-nokaut-krieviju-un-pareizticibu-latvija> [aplūkots 16.12.2024.]

- 34) Jonāne A. Pašaizsargājošās demokrātijas princips Latvijas tiesiskajā sistēmā, 2021.
Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/55255>.
- 35) Latvijas Kara muzejs. 1939. gada 5. oktobris – diena, kad parakstīts Līgums par PSRS militārajām bāzēm Latvijas teritorijā. Pieejams: <https://www.karamuzejs.lv/index.php/lkm/1939-gada-5-oktobris-diena-kad-parakstits-ligums-par-psrs-militarajam-bazem-latvijas-teritorija> [aplūkots 16.12.2024.]
- 36) Latvijas Republikas Saeimas 2022. gada 13. aprīļa paziņojums “Par Krievijas Federācijas agresiju un kara noziegumiem Ukrainā” (Nr. 121.9/1- 3-13/22). Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_imp.nsf/0/6D3B896E469E534AC22588240030473C?OpenDocument [aplūkots 16.12.2024.]
- 37) Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Satversmes tiesas priekšsēdētājs Eiropas Konstitucionālo tiesu konferences XIX kongresā uzsver ģeopolitiskā konteksta izvērtēšanas nozīmi demokrātijas stiprināšanā. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/satversmes-tiesas-priekssedetajs-eiropas-konstitucionalo-tiesu-konferences-xix-kongresa-uzsver-geopolitiska-konteksta-izvertesanas-nozimi-demokratijas-stiprinasana/> [aplūkots 16.12.2024.]
- 38) Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 27. maija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-34-01.
- 39) Latvijas Valsts prezidents. Par priekšlikumu likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 579/Lp14), 2024. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/media/97197/download?attachment>.
- 40) Latvijas Valsts prezidents, “Valsts prezidents lasa lekciju Vasedas Universitātē Japānā”. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidents-lasa-lekciju-vasedas-universitate-japana> [aplūkots 16.12.2024.]
- 41) Levits E. Valsts varas dalīšana un varas atzaru mijiedarbība tiesiskā valstī. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/en/par-augstako-tiesu/augstakas-tiesas-biletens/augstakas-tiesas-biletens-nr-9/valsts-varas-dalisana-un-varas-atzaru-mijiedarbiba-tiesiska-valsti#iv-valsts-varas-dalisanas-principa-funkcijas> [aplūkots 16.12.2024.]
- 42) Noubel F. What does “Russian World” stand for in Putin’s statements about Ukraine? Pieejams: <https://globalvoices.org/2022/02/26/what-does-russian-world-stand-for-in-putins-statements-about-ukraine/> [aplūkots 16.12.2024.]

- 43) Saeimas 2023. gada 28. septembra paziņojums par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/345911-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu> [aplūkots 16.12.2024.]
- 44) Schupmann B. A. Leviathan Run Aground: Carl Schmitt's State Theory and Militant Democracy. Columbia University, 2015.

Likumprojektu anotācijas

- 45) Likumprojekta “Grozījumi Izglītības likumā” anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/A7E31DD5FF12D4C5C225885B00272E00?OpenDocument#A> [aplūkots 16.12.2024.]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Krievijas apdraudējuma ietekme uz pašaizsargājošās demokrātijas principa konkretizāciju Latvijas tiesiskajā sistēmā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Armands Žogots

(personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ docents Dr. iur. Jānis Pleps __.__.2024.

(personiskais paraksts)

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un zinātņu katedrā __.__.2024.

Dekāna pilnvarotā persona: _____ *(paraksts)*

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

__.__.2024. prot. Nr. __.

Komisijas sekretāre: _____

(paraksts)